

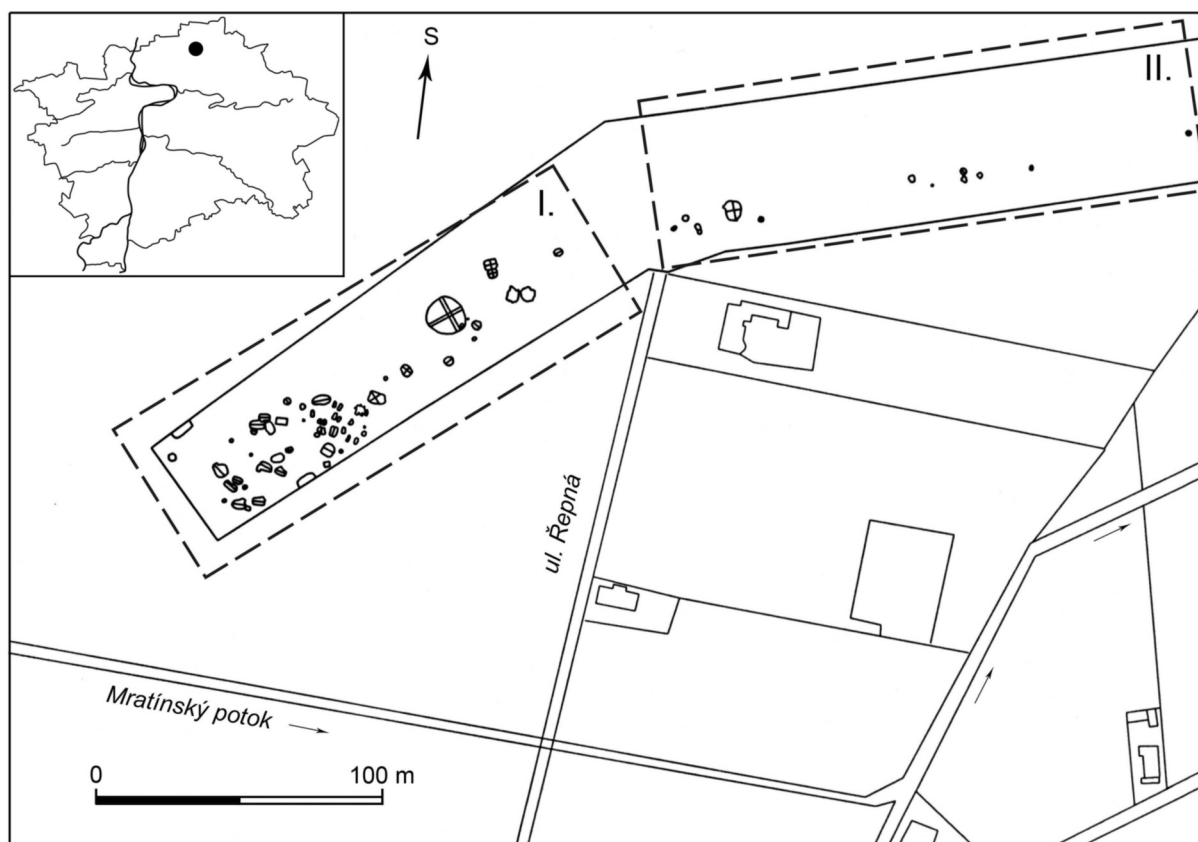
STAROÚNĚTICKÉ POHŘEBIŠTĚ U ŘEPNÉ ULICE V PRAZE-ĎÁBLICÍCH*

Michal Kostka – Lubor Smejtek

OKOLNOSTI A PRŮBĚH VÝZKUMU

Záchranný archeologický výzkum v lokalitě Řepná v Praze 8 byl vyvolán stavbou „odlehčení Mratínského potoka“, čili v podstatě jeho celkovou regulací – zatrubněním v podzemí roku 1993. Na ploše stavby určené k pozdějším výkopovým pracím byla poměrně hrubým způsobem odstraněna vrstva ornice o mocnosti kolem 40, maximálně až 60 cm, a to těžkou mechanizací (buldozerem). Plocha skrývky tvořila pás o šířce kolem 50 metrů, který začínal u toku Mratínského potoka východně od jeho křížení s Cínoveckou radiálou Praha–Zdiby (dálnice E 55 – R 8) a táhl se směrem severovýchodním k severnímu konci ulice Řepné (obr. 1). Tam se pruh skrývky uklonil k východoseverovýchodu a vedl tímto směrem až k místu vyústění zpět do potoka západně od Červeného mlýna, v zalomení potoka severně od ulice Na blatech.

Asi ve třech západních čtvrtinách pásu skrývky se ve světlém podloží dobře rýsovaly zahloubené archeologické objekty různých velikostí, kterých bylo identifikováno a částečně zkoumáno celkem 79.

Obr. 1. Praha-Ďáblice, okolí ulice Řepné. Zjednodušený výsek z katastrální mapy s celkovou situací naleziště, včetně kladu listů detailního plánu na obr. 2

* Práci připisujeme Václavu Moučovi u příležitosti jeho životního jubilea.

Obr. 2. Praha-Ďáblice, ulice Řečná. Detailní plán části naleziště se všemi zjištěnými archeologickými situacemi. Černě vybarveny a čísly označeny jsou pouze kostrové hroby starší únětické kultury a hrob 42, ostatní objekty jsou nečíslované

Soustřeďovaly se nejvíce v jihozápadní části skrytého pásu poblíž potoka, směrem k východu počet objektů na ploše výrazně klesal. Záchraný archeologický výzkum pod vedením Michala Kostky a Dary Baštové zajišťovalo archeologické oddělení Muzea hlavního města Prahy (dále jen MMP), výzkum proběhl v předstihu před vlastní stavbou ve dnech 5. 4. až 9. 7. 1993. Přírůstkové číslo výzkumu a nálezů z něj uložených v MMP je A 7/2000-1 až 74 (Kostka 1997, 186).

Ze sedmdesáti devíti odkrytých archeologických objektů byly 64 objekty sídlištní a 15 objektů s kostrovými pohřby. Sídlištní objekty reprezentovaly sídliště doby římské, doby laténské a starého eneolitu, ojedinělý nález dokládá aktivitu populace únětické kultury. Několik samostatných železářských pecí lze přiřadit nejspíše k osadě z doby římské. Eneolitické objekty především salzmündského stupně kultury nálevkovitých pohárů byly již zpracovány (Dobeš – Kostka – Stolz 2010, 605–642), stejně tak nálezy laténské stáří (Kostka – Hlava 2012, v tisku). Následující stať se zabývá menším pohřebištěm starší únětické kultury a jedním k němu připojeným izolovaným kostrovým hrobem, který samostatně nelze úplně přesně datovat.

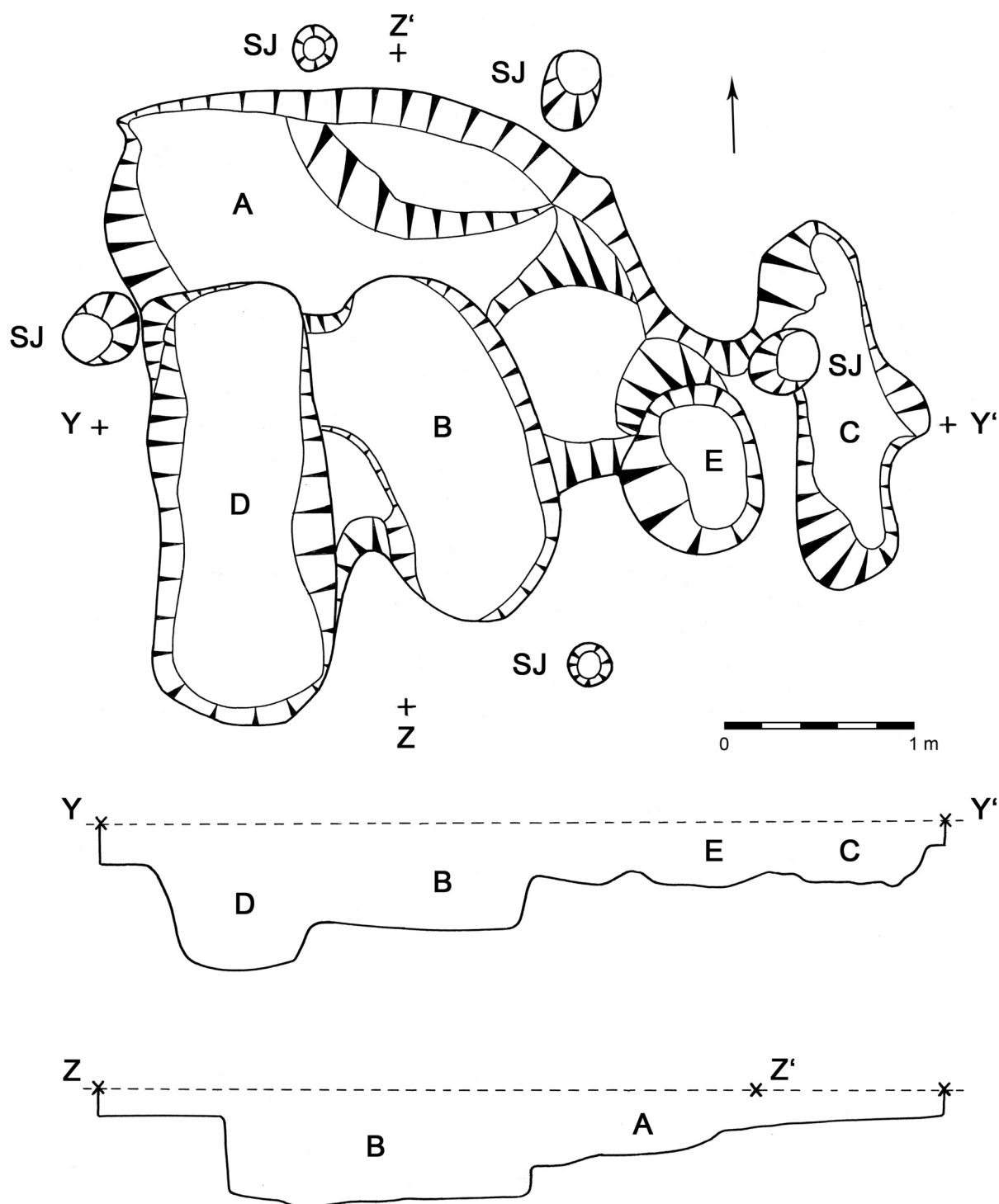
LOKALIZACE A SOUVISLOSTI NALEZIŠTĚ

Lokalita se nachází na pozemku ppč. 1622 katastrálního území Ďáblice, západně od severní části ulice Řečné (obr. 1). Pohřebiště leželo v nadmořské výšce 250 až 251 m n. m., ve svahu jen velmi mírně skloněném k jihozápadu, směrem k nejbližšímu vodnímu toku (obr. 13:1). Tím je Mratínský (někdy též zvaný Červenomlýnský) potok, od jehož současného (silně regulovaného) toku se pohřebiště nacházelo ve vzdálenosti 90 až 100 metrů severním směrem. Podloží zde tvoří pleistocenní eolické a deluvioeolické sedimenty – spraše a sprašové hlíny (Kovanda a spol. 2001, příl. 1), které byly překryty kvalitní úrodnou černozemí, jejíž mocnost činila původně kolem 40 až 50 cm.

Nálezy z období únětické kultury jsou z blízkého okolí lokality známy v hojném počtu, do jisté míry však z dosud nepublikovaných záchraných výzkumů. V letech 1987 a 1988 provádělo MMP ar-

cheologický výzkum na stavbě radiály Prosek-Zdiby, což je s lokalitou sousedící Čínovecká výpadovka dálnice D 8. J. Kovářík uvádí ve své stručné zprávě o výzkumu roku 1987 celkem 40 sídlištních objektů z různých pravěkých období, včetně blíže neurčeného množství sídlištních objektů únětické kultury. Zároveň zmiňuje i hroby únětické kultury, avšak bez přesnější lokalizace a uvedení počtu (Havel – Kovářík 1988, 178).

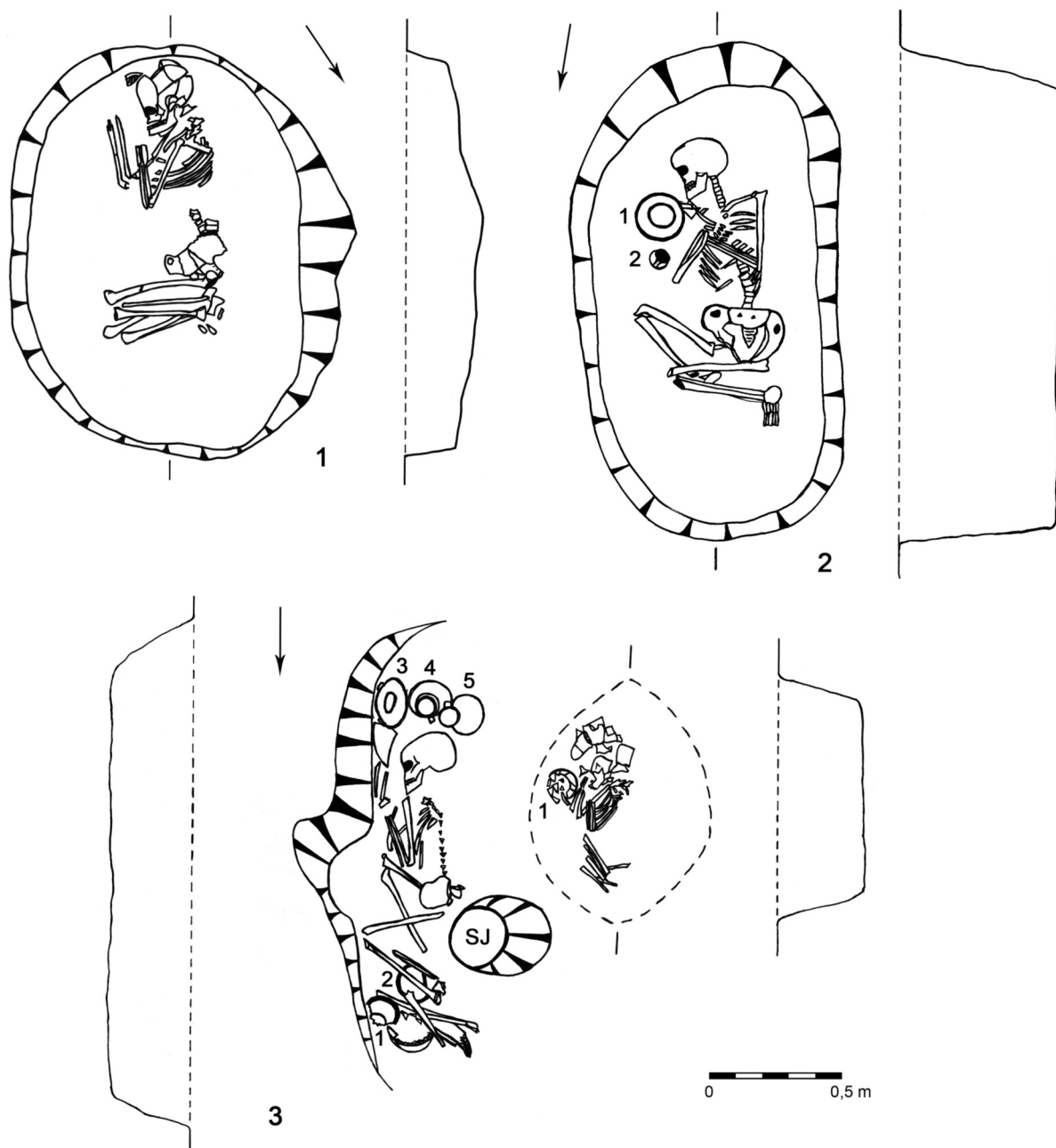
Nejbližším pohřbem datováním i polohou je tak spolehlivě určený dětský hrob starší únětické kultury bez dochované kostry, zkoumaný MMP v roce 2001 západně od křížení ulic Kostelecké a Čínovecké (Kostka – Smejtek 2002, 23–36; obj. 286, obr. 1 a 2).

Obr. 3. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Půdorys a řezy objektem 22. Jednotlivé hrobové jámy jsou označeny písmeny B až E, písmeno A označuje zachovanou část podlahy domu z doby římské, SJ sloupové jamky konstrukce tohoto domu

Jiné hrobové nálezy únětické kultury pocházejí z opačného, pravého břehu Mratínského potoka, a to z archeologického výzkumu prováděného MMP na staveništi masokombinátu MPZ Čakovice (dnes plocha hypermarketu Globus) v roce 1976. V těchto místech, severně od Kostecké ulice a jižně od potoka (na ppč. 1379), bylo odkryto a dokumentováno celkem 30 kostrových hrobů, z nichž šest náleželo kultuře se šňůrovou keramikou, 21 kultuře únětické a ve třech případech nebylo možno kulturní zařazení vůbec stanovit (Kovářík 1980, 55–99; Chochol 1980, 101–121). Z 21 hrobů únětické kultury jich 15 obsahovalo milodary a šest hrobů bylo datováno jen na základě orientace ke světovým stranám (Kovářík 1980, 84). Kostrové hroby č. 1, 2 a 16 autor zařadil do nejstarší vývojové fáze únětické kultury – starounětické (č. 1 a 2), respektive protoúnětické (č. 16). Na stejném výzkumu byly zachyceny i 22 sídlištní objekty únětické kultury z celkového počtu 71 zkoumaných sídlištních objektů (Kovářík 1983, 137–168).

Další nálezy kultury únětické pocházejí již ze vzdálenějších poloh katastru Ďáblic, z intravilánu obce jihozápadně od lokality. Je to hrob v Kokořínské ulici (Kostka 1997, 186), sídliště v ulici Osinalické (Vaněk 1972, 130), U Prefy (Neustupný 1939, 122) a protoúnětické pohřebiště v Battistově cihelně, mezi Ďáblickou a Osinalickou ulicí (Štorch 1912, 26; Hájek 1931, 60).

Obr. 4. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Půdorysy a řezy kostrovými hroby: 1 – hrob 42; 2 – hrob 22 B; 3 – hrob 22 C, 22 E a sloupová jamka (SJ) ve skutečné poloze vůči sobě. U hrobu 22 E je čárkovaně naznačena plocha vypálené hlíny překrývající kostru, celé hrobové jámy jsou na obr. 3

SITUACE POHŘEBIŠTĚ

Pohřebiště únětické kultury se skládalo ze 14 hrobových jam, jež byly soustředěny ve skupině vzdálené 90 až 100 m severně od levého břehu dnešního (regulovaného) Mratínského potoka (*obr. 2*). Skupinu hrobů bychom mohli považovat téměř za úplnou, neboť ze tří stran ji zcela obklopovala plocha skrývky ornice bez dalších zjištěných pohřbů (částečně na *obr. 13:1*). Pouze jihovýchodním směrem nelze vyloučit výskyt dalších hrobů, protože odstup nejuvýchodněji položených hrobů č. 52 a 53 od hrany skrývky činil jen kolem 4 m. Ve větší vzdálenosti tímto směrem se tedy případně mohou vyskytovat i další hroby, takže úplná celistvost pohřebiště není naprosto jistá.

Asi 40 m jihozápadním směrem od hlavní skupiny se nacházel osamocený hrob č. 42, vzdálený od potoka 70 m severně. Tento hrob neobsahoval žádnou výbavu, umožňující přesné datování, je však přiřazen k ostatním pohřbům na základě stejného způsobu uložení kostry a shodné orientace vůči světovým stranám.

Některé hroby v hlavní skupině byly položeny velmi blízko u sebe (např. č. 59 a 62 nebo č. 60 a 61 na *obr. 2*), což vyvolává na plánu klamný dojem řadového uspořádání, ale ve skutečnosti byly hrobové jámy rozptýlené na ploše bez zřetelného systému. Jedinou skutečnou řadu tvořily hroby pod objektem 22 A, tedy č. 22 B, 22 C, 22 D a 22 E. Ty ležely jakoby v samostatné skupině a velmi těsně u sebe, přičemž se ale mírně lišily orientace jejich hrobových jam (*obr. 3; 13:2*). Orientace zdánlivých řad by byla ve všech případech stejná, severozápad–jihovýchod, orientace řady hrobů s čísly 22 byla ve skutečnosti téměř přesně východ–západ.

Objekt č. 22 si zaslouží samostatnou pozornost. Po skrývce ornice byl začištěn jako nepravidelný objekt zhruba obdélného půdorysu, byl rozdělen na kvadranty a ty postupně zkoumány. Nejprve v jihozápadním kvadrantu a pak i v dalších částech objektu byly při vybírání výplně v hloubce kolem 20 cm rozeznány zřetelné obrysy hrobových jam, které byly později zkoumány samostatně (*obr. 3; 4:2–3; 5:1–2; 13:2–4; 14; 15:1–3*). Tři hroby položené těsně u sebe znemožnily rozpoznat úplně původní tvar zahloubení obdélného objektu, označeného jako 22 A. U severozápadní, rohové části zahloubení, v místech zřetelného pravidelně obdélníkového půdorysu, se u jeho severní a západní stěny nacházely tři sloupové jamky. Další sloupová jamka se ocitla mezi dvěma z celkem čtyř hrobů uskupených v řadě (22 C a 22 E), z nichž hrob 22 C již ležel mimo původní půdorys zahloubení objektu 22 A. Pátá sloupová jamka se samostatně dochovala jižně od řady hrobových jam, šestá nebyla rozeznána vůbec, protože byla nejspíše vyhloubena do výplně hrobu 22 D. V případě objektu 22 A šlo tedy o mělce do země zapuštěnou podlahu domu se sloupovou opěrnou konstrukcí, který charakteristický systém šesti opěrných sloupů kolem obdélné zahloubené části i keramický materiál ze zásypu objektu datují do starší doby římské (vše na *obr. 3*). Dům byl shodou okolností postaven a užíván přímo na hrobech únětické kultury, patrně bez povšimnutí jeho stavitelů i obyvatel, neboť hroby samotné nebyly shora nijak poškozeny.

POPIS HROBŮ A NÁLEZŮ¹

Hrob 22 B

Pravidelně oválná jáma s max. rozměry 186 × 100 cm, orientace delší osy severoseverozápad–jihojihovýchod. Rovné, svislé až šikmo svažité stěny a rovné dno v hloubce kolem 60 cm od úrovně skrývky ornice (*obr. 4:2*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na zádech, hlavou k jihojihovýchodu, obličejem k severovýchodu. Hlava byla mírně skloněna vpřed a dolů, ruce zkřížené na hrudi. Obě nohy byly silně skrčené, pravá vysunutá vpřed, s kolenem vysoko vytrčeným před pánví, levá noha pod pánví, kolmo k trupu (*obr. 13:3*).

Nádoba č. 1 stála u pravého ramene (v podstatě před obličejem), nádoba č. 2 (džbáněk) stála před tělem, u lokte pravé ruky.

Nálezy:

1. Nádoba esovitě profilace s jen mírně naznačeným odsazením hrdla a jedním páskovým uchem, okraj vyhnutý, podstava mírně vmáčknutá; povrch hladký, hnědošedý; v. 137, pr. ú. 142, d. 77, š. ucha 25; celý tvar, slepený a mírně doplněný; i. č. 284147 (*obr. 8:1*).

2. Malý vakovitý džbáněk s nízko posazenou oblou výdutí a úzkým páskovým uchem, vycházejícím z vyhnutého okraje; povrch hladký, šedohnědý; v. 89, pr. ú. 56, d. 45, š. ucha 12; celý tvar, tělo ve spodní části mírně oprýskané; i. č. 284148 (*obr. 8:2*).

Hrob 22 C

Hrobová jáma nebyla v terénu dobře čitelná, zčásti kvůli porušení situace objektem 22 A (viz předchozí kapitola),

¹ Pořadová čísla u nálezů odpovídají vždy číslům na pláncích příslušných hrobů. Všechny míry jsou v milimetrech, není-li uvedeno jinak. Inventární čísla MMP řady A. Použité zkratky: č. – číslo, d. – dno nebo délka, i. – inventární, max. – maximální, pr. – průměr, pův. – původně/í, s. – síla, š. – šířka, ú. – ústí, v. – výška, vel. – velikost, zl. – zlomek/ky.

zejména sloupovou jamkou, zčásti kvůli způsobu provedení odkryvu. Jen částečně tak byla rozeznatelná úzká jáma s oválnými konci, o max. rozměrech 200 × 50 cm, s orientací sever–jih. Stěny šikmo svažité, rovné dno v hloubce kolem 32 cm od úrovně skrývky ornice (obr. 3; 4:3). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu. Ruce měl skrčené před tělem a přitažené těsně k hrudi. Pravá noha byla silně skrčená, s kolenem zdviženým vysoko nad pánev, až ke skrčeným rukám. Levá noha volněji skrčená spočívala pod trupem. V nohách kostry se nacházely pozůstatky dalšího jedince (včetně lebky), shrnuté k severní stěně hrobové jámy (obr. 13:4).

Mezi kostmi shrnutými v nohách ležel i fragment misky (nádoba č. 1), další miska (nádoba č. 2) spočívala též u shrnutých kostí, ale zároveň pod holení levé nohy hlavního pohřbeného. Nádoby č. 3 až 5 stály v řadě nad temenem lebky hlavního pohřbu, těsně u sebe. U hlavy bylo nalezeno torzo měděného kroužku.

Nálezy:

1. Nálevkovitě rozevřená miska s přímými stěnami a nožkovitým spodkem s rovným dnem; povrch hrubý, tmavě hnědý a oranžový; v. 55, pr. ú. 145, d. 95; dochovány dvě třetiny; i. č. 284149 (obr. 8:3).
2. Nálevkovitě rozevřená miska s mírně prohnutými stěnami a rovným dnem; povrch hladký, šedý, místy oprýskaný; v. 53, pr. ú. 147, d. 90; celý tvar, slepený; i. č. 284150 (obr. 8:4).
3. Oble rozevřená mísa na pěti nožkách oválného průřezu se třemi asymetricky umístěnými jazykovitými výčnělky pod lehce projatým hrdlem, okraj vyhnutý; povrch hladký, hnědý; v. 85, pr. ú. 185, d. kolem 75; celý tvar; i. č. 284151 (obr. 8:5).
4. Nádoba s ostře lomenou výdutí nad výrazně nízkým spodkem, s vyhnutým okrajem a páskovým uchem, na podhrdlí vodorovná úzká lišta, z níž spadají tři dvojice plastických žeber k lomu výdutě (dvě dvojice jsou symetricky umístěny blíže k uchu, třetí dvojice je naproti němu), podstava mírně vmáčknutá; nad lomem výdutě je ve stěně uměle vytvořený nepravidelně oválný otvor s rozměrem 10 × 8; povrch hlazený, tmavě hnědý až černý; v. 108, pr. ú. 104, d. 40, š. ucha 15; celý tvar, slepený; i. č. 284152 (obr. 8:7).
5. Džbán s nízko posazenou oblou výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch hlazený, tmavě hnědý; v. 145, pr. ú. 94, d. 50, š. ucha 18; celý tvar, slepený; i. č. 284153 (obr. 8:8).
6. Asi třetina měděného kroužku s plochým průřezem, silně korodovaný, s hrubou zelenou patinou; pův. pr. kolem 11, š. 2,5, s. pod 1; i. č. 284154 (obr. 8:6).

Hrob 22 D

Pravidelně obdélná jáma s oblými rohy a max. rozměry 242 × 96–110 cm, s orientací delší osy severoseverovýchod–jihojihozápad. Stěny nerovné, svislé až šikmo svažité k rovnému dnu o max. hloubce 80 cm od úrovně skrývky (obr. 5:1–2). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

Na dně hrobové jámy byl uložen jeden jedinec v poloze na zádech se skrčenými nohama. Lebka spočívala položená na pravé straně, temenem k jihojihozápadu, obličejem k východu. Ruce ležely překřížené na hrudníku, pravá ruka založená dlaní pod loktem levé. Volně

skrčené nohy spočívaly s koleny vysoko zdviženými opřené o východní stěnu hrobové jámy (obr. 14:3). Dlouhé kosti dolních končetin svíraly se dnem jámy úhel asi 40–45° (obr. 14:2). V zásypu nad trupem pohřbeného ležely dva velké kameny: větší s rozměry kolem 60 × 30 × 40 šikmo nad pávní, menší s rozměry kolem 30 × 20 × 30 nad pravou částí hrudníku (obr. 5:1; 14:1).

V nohách posledního pohřbeného stály ve vrstvě výplně dvě nádoby č. 1 a 2. Kostěné sídlo leželo u kyčelního kloubu levé nohy hrotem k západu, kostěná kruhová destička s otvorem u loketního kloubu levé ruky (obr. 5:2). U lebky pod levým uchem byl nalezen měděný kroužek.

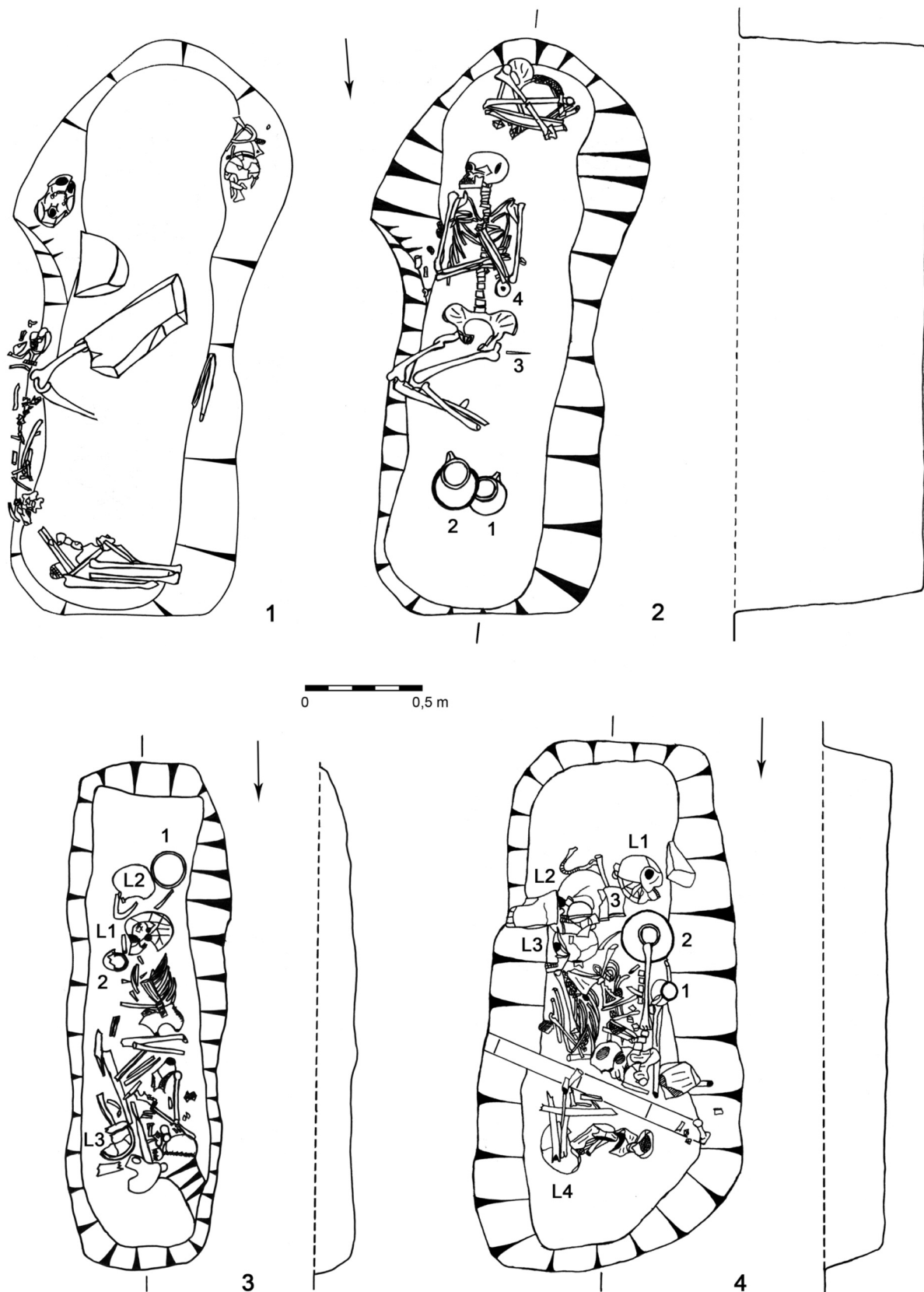
Ve výplni hrobové jámy byly dále nalezeny kosterní pozůstatky několika dalších jedinců, uložených v různých místech a odlišným způsobem. U pravého ramene hlavní kostry byla do východní stěny hrobové jámy v podstatě zakopána lidská lebka bez dolní čelisti položená na temeno (obr. 15:2). U jižní stěny hrobové jámy, v prostoru nad lebkou hlavní kostry, byly ve vrstvě zásypu pečlivě naskládány kosti dalšího jedince, přičemž zaujmou zejména zkřížené femury na ostatních dlouhých kostech končetin, položených na sobě a vedle sebe (obr. 14:4). Pod systematicky vytvořenou hromádkou spočívala kompletní lebka na levé tváři (obr. 15:1). U západní stěny v jihozápadním rohu jámy byly na vrstvě výplně shrnuty různé kosti dalšího jedince, s rozmačkanou lebkou položenou na nich (obr. 14:4). Jiné dlouhé kosti končetin ležely uprostřed západní stěny hrobové jámy. Podél celé severní stěny byly soustředěny další dlouhé kosti končetin jiných jedinců a vrstva dalších lidských kostí nahnutých ke stěně hrobové jámy pak pokračovala od severovýchodního rohu podél východní stěny až k lokti pravé ruky poslední uložené kostry (obr. 5:1; 14:1).

Nálezy:

1. Nádoba s oblou výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, dno jen neznatelně odděleno; povrch hlazený, hnědočerný; v. 105, pr. ú. 108, d. 47, š. ucha 16; celý tvar, slepený; i. č. 284155 (obr. 9:1).
2. Baňatá nádoba s jemně naznačeným odsazením hrdla, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, podstava rovná; povrch pův. hladký, nyní erodovaný a oprýskaný, tmavě hnědý; v. 162, pr. ú. 140, d. 88, š. ucha 21; celý tvar, slepený; i. č. 284156 (obr. 9:2).
3. Sídlo vyrobené z podélně rozštípnuté dlouhé zvířecí kosti s ponechanou kloubní hlavicí na konci; distální část metatarsu ovce/kozy; d. 105, š. uprostřed 11, d. zbroušeného hrotu 32; i. č. 284157 (obr. 9:5).
4. Polovina kruhové destičky se středovým otvorem, vyrobené z ploché zvířecí kosti většího savce (nejpravděpodobnější je lopatka či mandibula); okraj oblý, mírně oválný středový otvor je po obvodu lemován drobnými důlky; pr. 70, otvor 15 × 19, s. 3–4; i. č. 284158 (obr. 9:3).
5. Kruhová měděná spirálka s plochým průřezem, silně korodovaná, s hrubou zelenou patinou; pr. 19, š. 2, s. 1,5; část slepená ze čtyř zlomků; i. č. 284159 (obr. 9:4).

Hrob 22 E

Kvůli narušení objektem 22 A velmi špatně rozeznatelná hrobová jáma. Měla oválný tvar s max. rozměry 90 × 70 cm, orientací delší osy sever–jih. Původně asi mísovitě stěny a ploché dno v hloubce kolem 34 cm od úrovně skrývky ornice (obr. 3; 4:3). Celá hrobová jáma byla překryta kompaktní vrstvou spečené hlíny, jakoby špatně vypálené mazanice. Je pravděpodobné, že tato vrstva

Obr. 5. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Půdorysy a řezy kostrovými hroby: 1 – hrob 22 D, 1. fáze odkryvu s kameny ve výplni a lidskými kostmi ve stěnách; 2 – hrob 22 D, 2. fáze odkryvu s posledním pohřbem s nádobami a lidskými kostmi složenými za hlavou; 3 – hrob 48; 4 – hrob 52

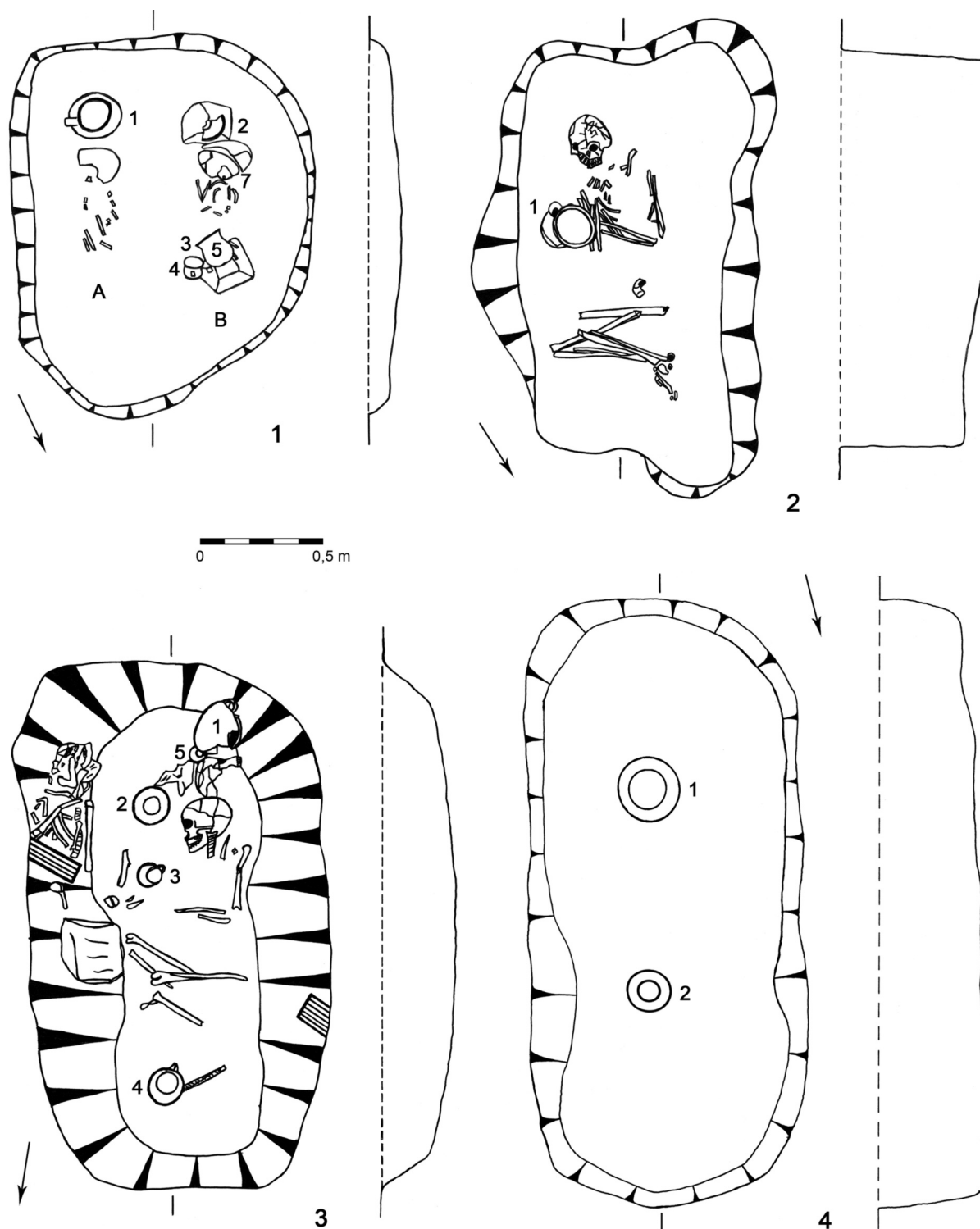
nesouvisela s pohřbem 22 E, ale s podlahou polozemnice 22 A. Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byla uložena kostra dítěte ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k severovýchodu. Skrčené ruce spočívaly na hrudi přitažené k bradě, hlava byla mírně pokleslá vpřed a dolů. Dolní končetiny silně skrčené, pravá volněji kolmo k trupu, levá vysoko přitažená k tělu, s kolenem nad pánví, která se však nedochovala (obr. 15:3).

Před tělem a obličejem, u skrčených rukou stála menší nádoba.

Nálezy:

1. Dvojkonický hrnek s oblou výdutí a vyhnutým okrajem, mírně vmáčknutá podstava, původně asi úzké páskové ucho odlomeno a oba jeho kořeny druhotně obroušeny; povrch hladký, šedohnědý; v. 105, pr. ú. 75, d. 40, š. ucha pův. kolem 12; celý tvar, slepený, doplněný; i. č. 284160 (obr. 9:6).

Obr. 6. Praha-Žáblice, ul. Řečná. Půdorysy a řezy kostrovými hroby: 1 – hrob 53; 2 – hrob 58; 3 – hrob 57; 4 – hrob 59

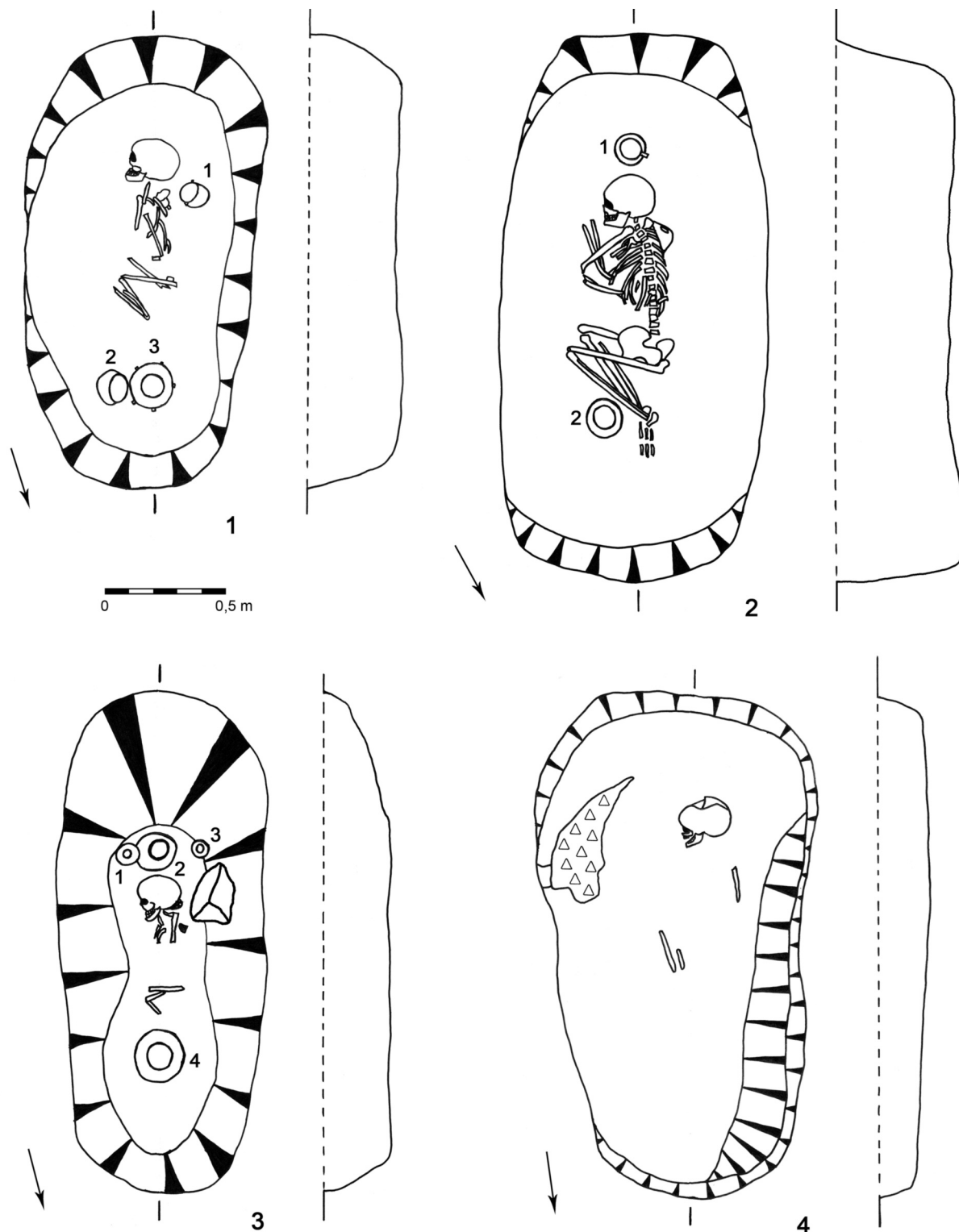
Hrob 42

Pravidelně oválná jáma s max. rozměry 160 × 130 cm, orientace delší osy severovýchod–jihozápad. Rovné, šikmo svažité stěny a ploché, mírně šikmé dno, které se svažovalo do střední části jámy o max. hloubce 30 cm od úrovně skrývky ornice. Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu, s hlavou těsně u jihozápadní stěny hrobové jámy.

Dolní končetiny byly v silně skrčené poloze, kolmo k páteři, s patami pod kyčelními klouby a koleny před pánví. Horní končetiny skrčené před hrudním košem vedle sebe, předloktí souběžně, kosti rukou před obličejem chyběly (obr. 4:1).

Z výplně hrobové jámy pochází pouze 6 drobných, silně omletých zlomků keramiky, patrně ze dvou různých nádob.

Obr. 7. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Půdorysy a řezy kostrovými hroby: 1 – hrob 60; 2 – hrob 61; 3 – hrob 62; 4 – hrob 68

Nálezy:

1. zl. vyhnutého okraje a 1 zl. těla světle hnědé barvy s hladkým povrchem.
2. 1 zl. spodku nádoby s oblou hranou dna a 3 zl. těla šedé barvy s hrubším, silně zasintrovaným povrchem; vše do max. vel. 40, s jedním i. č. 284591.

Hrob 48

Pravidelně obdélná, poměrně úzká jáma s max. rozměry 215 × 70 cm, s orientací delší osy severoseverovýchod-jihojihozápad. Mísovitě svažité stěny a ploché nerovné dno o max. hloubce 18 cm od úrovně skrývky v prostřední části jámy (obr. 5:3). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

Situace koster uložených v jámě byla velmi nepřehledná. V částečně anatomické poloze ležela pouze neúplná dětská kostra, možná uložená do jámy jako poslední. Kostí všech ostatních jedinců byly zcela zpřeházené ve vrstvě pod ní. Jedinec snad pohřbený poslední ležel ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu (L1). Poloha rukou nebyla ve změní zlomků identifikovatelná, podle dlouhých kostí nohou byly dolní končetiny silně skrčené s koleny před pánví. Lebka jiného jedince ležela na obličejové části u hlavy dítěte, vedle větší nádoby č. 1 (L2). Menší nádoba č. 2 stála u pravého ramene, před bradou pohřbeného dítěte. Torzo další lebky (L3) a dlouhé kosti ostatních jedinců se soustřeďovaly v severní části hrobové jámy, v nohách posledního pohřbeného jedince, zcela pomíchané s dalšími lidskými kostmi (obr. 15:4). Z výplně severní části hrobu pocházejí i tři zlomky keramiky z jiných nádob a část zvířecí čelisti.

Nálezy:

1. Nádoba s oblou výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, podhrdlí obkružuje vodorovný pás čtyř jemných rýh, ze kterého spadá v nepravidelných odstupech až na spodní část výdutě osm svazků jemných rýh, počet rýh kolísá od tří do šesti (třásňový ornament); povrch hladký, pův. hlazený, černý a místy světle hnědý; v. 145, pr. ú. 125, d. 65, š. ucha 20; celý tvar, slepený, doplněna větší část hrdla a okraje; i. č. 284729 (obr. 9:7).
2. Nízký pohárek s oblou výdutí a mírně vyhnutým okrajem, lehce vmáčknutá podstava, na podhrdlí jeden oblý jazykovitý výčnělek; povrch hladký, hnědošedý; v. 70, pr. ú. 75, d. 50; celý tvar, slepený, částečně doplněný okraj; i. č. 284730 (obr. 9:8).
3. 1 zl. vyhnutého okraje a 1 zl. těla téže nádoby se světle červenohnědým, uvnitř hlazeným až leštěným, vně hladkým, pův. hlazeným povrchem; max. vel. 43, i. č. 284726 a 284727.
4. 1 zl. těla z výdutě či spodku silnostěnné nádoby s hladkým, tmavě hnědým povrchem; max. vel. 46, i. č. 284727.
5. Plochý zlomek zvířecí čelisti; levá mandibula prasete; max. vel. 110, i. č. 284728.

Hrob 52

Nepravidelně obdélná jáma s oblými rohy a max. rozměry 225 × 115 cm, s orientací delší osy severoseverovýchod-jihojihozápad. Šikmo svažité nepravidelné stěny a ploché dno o max. hloubce 32 cm od úrovně skrývky, svažující se mírně k východu (obr. 5:4). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

Pozůstatky všech pohřbených v tomto hrobě byly zcela zpřeházené, nebyl rozeznán žádný jedinec dochovaný v anatomické poloze. Všechny lidské kosti ležely

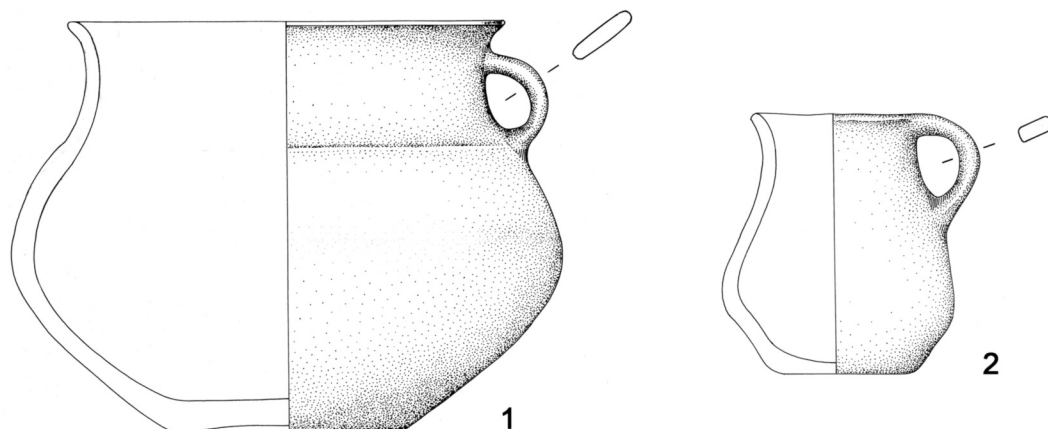
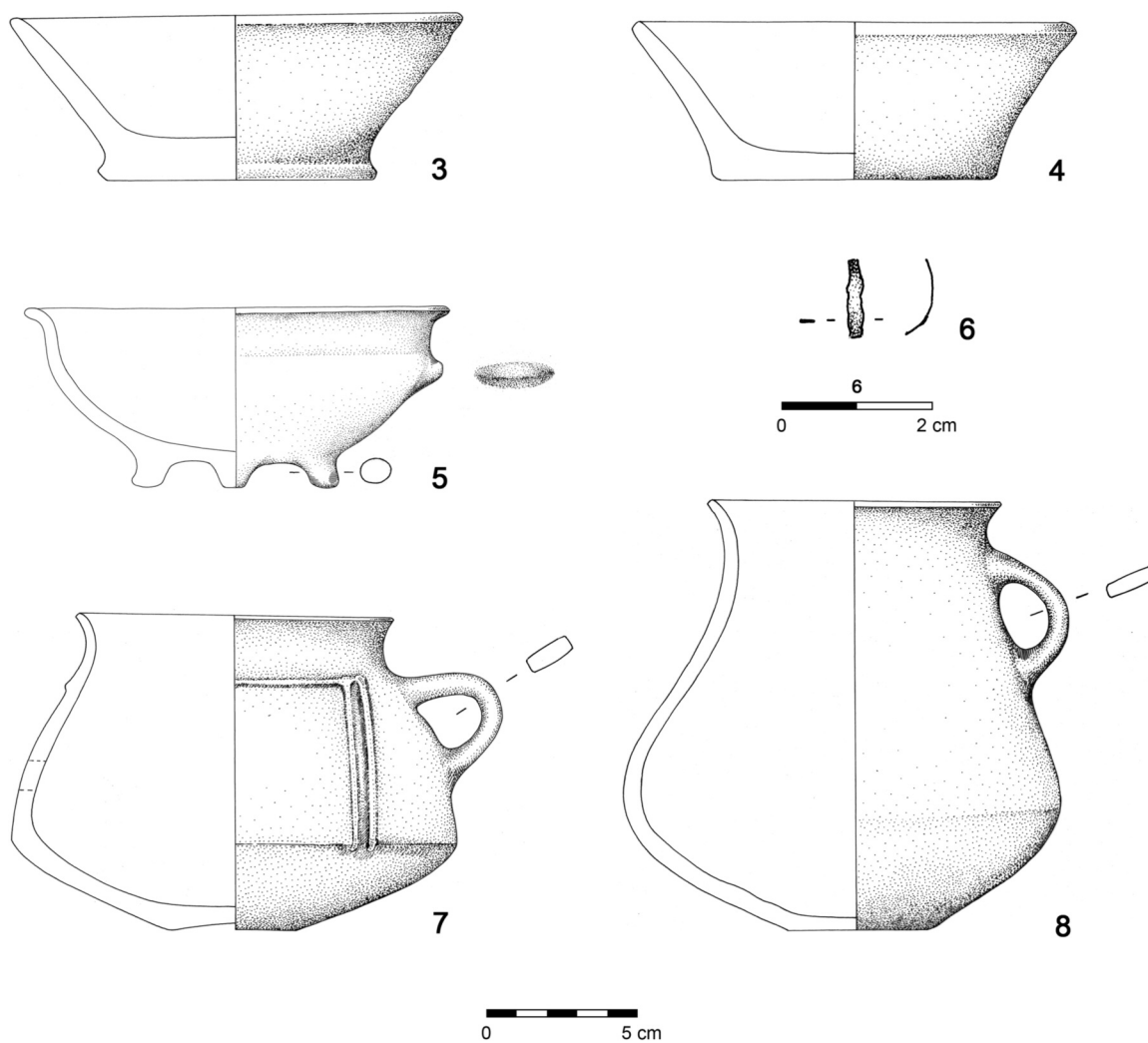
ve výplni ve vrstvě mocné kolem 30 cm, která však nespočívala úplně na dně jámy. Vrstva kostí byla vymezena přibližně obdélníkovým prostorem o rozměrech cca 130 × 50 cm v prostřední části jámy (obr. 5:4; 16:1). U třech rohů této obdélníkové plochy ležely vždy v mezeře mezi lidskými kostmi a stěnou hrobové jámy kameny, čtvrtý roh byl porušen výkopem pro meliorační drenáž (obr. 16:1–2). Tento výkop protínal severní část hrobu ve směru severozápad-jihovýchod až pod dno hrobu a poničil tak ještě více situaci kostí zpřeházených ve vrstvě. Zajímavé je, že zřejmě díky technologii drenáže se zlomky lidských kostí nacházely ve výkopu i nad melioračními trubkami (obr. 16:3).

V jižní části prostoru s kostmi ležely tři lebky (L1–3), rozbitá nádobka č. 3 ve střepech mezi nimi a mísa č. 2. Mísa spočívala na vrstvě kostí, ale přes ni ležela zřetelně jedna kost pažní (obr. 16:3). Ve střední části vrstvy převažovala žebra, obratle samostatně, ale částečně i v souvislé podobě úseků páteře, a kosti většinou horních, ale i dolních končetin. Na dlouhých kostech rukou v této části vrstvy stál u západní stěny hrnek č. 1. V severní části prostoru s kostmi převažovaly zlomky dolních končetin a pánví, ale vyskytla se tu i část čtvrté lebky L4 (obr. 16:3). Lebky u východní stěny (L2 a L3) byly obličejem obráceny k východu, lebka L1 u západní stěny byla převrácená. Z polohy lebek, páteří se žebry, pánví a některých dlouhých kostí končetin vyplývá, že nejméně tři jedinci byli původně uloženi ve skrčené poloze hlavami k jihu, obličejem k východu. Pozdější zásahy do hrobu s přesuny kostí a možná i částí těl však původní anatomické uspořádání koster zcela porušily.

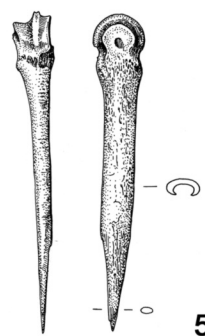
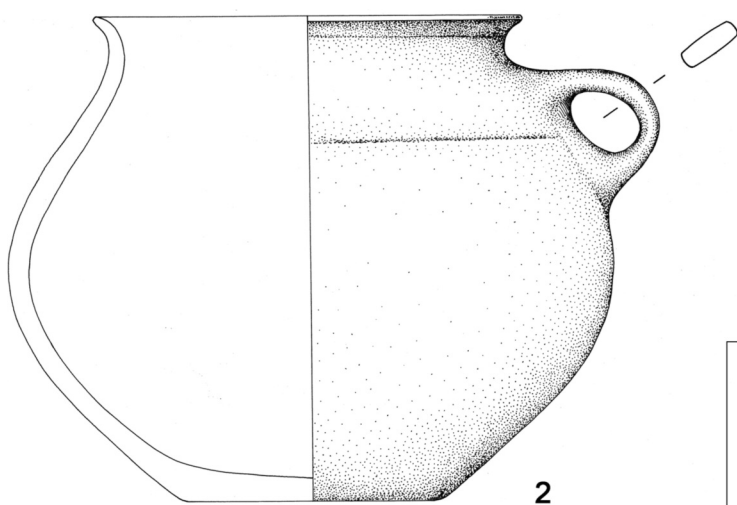
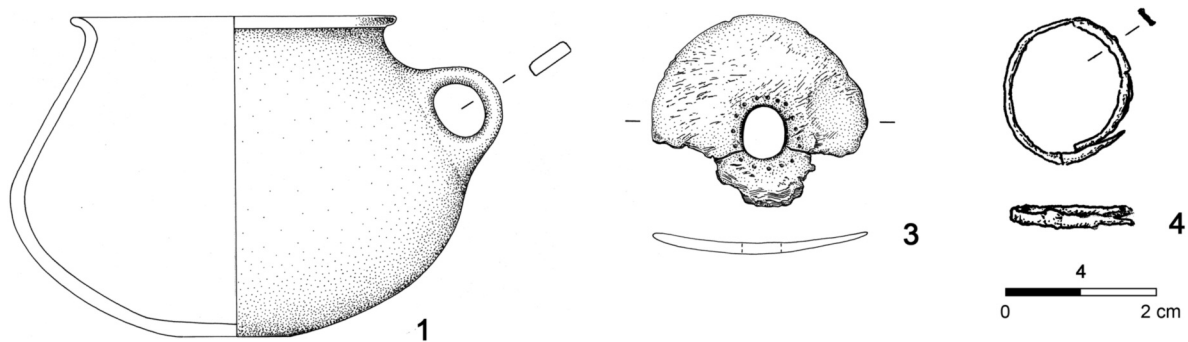
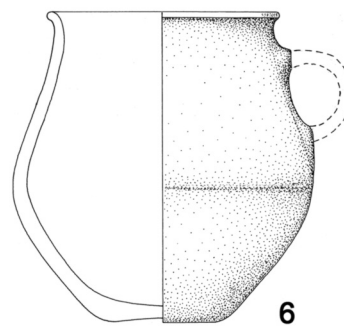
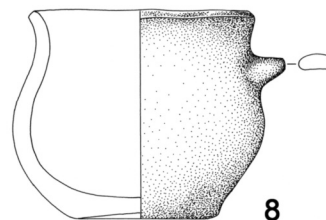
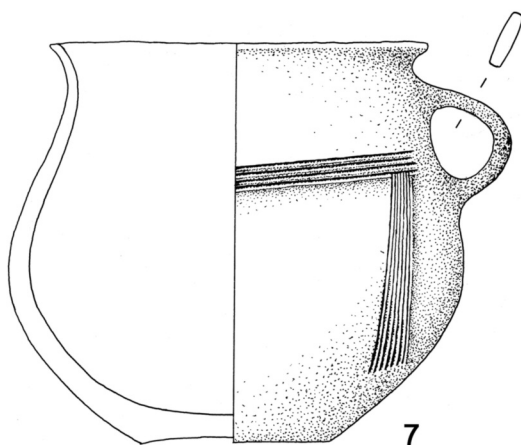
Při mytí lidských kostí před antropologickou analýzou byl objeven mezi ně přimíšený kostěný hrot č. 4. Ze záspy hrobu (či spíše výkopu pro melioraci) pak pochází velké množství mladších intruzí: zlomků keramiky převážně laténského stáří, hrudek mazanice, zlomků zvířecích kostí, kamenný artefakt (?) a drobný uhlík.

Nálezy:

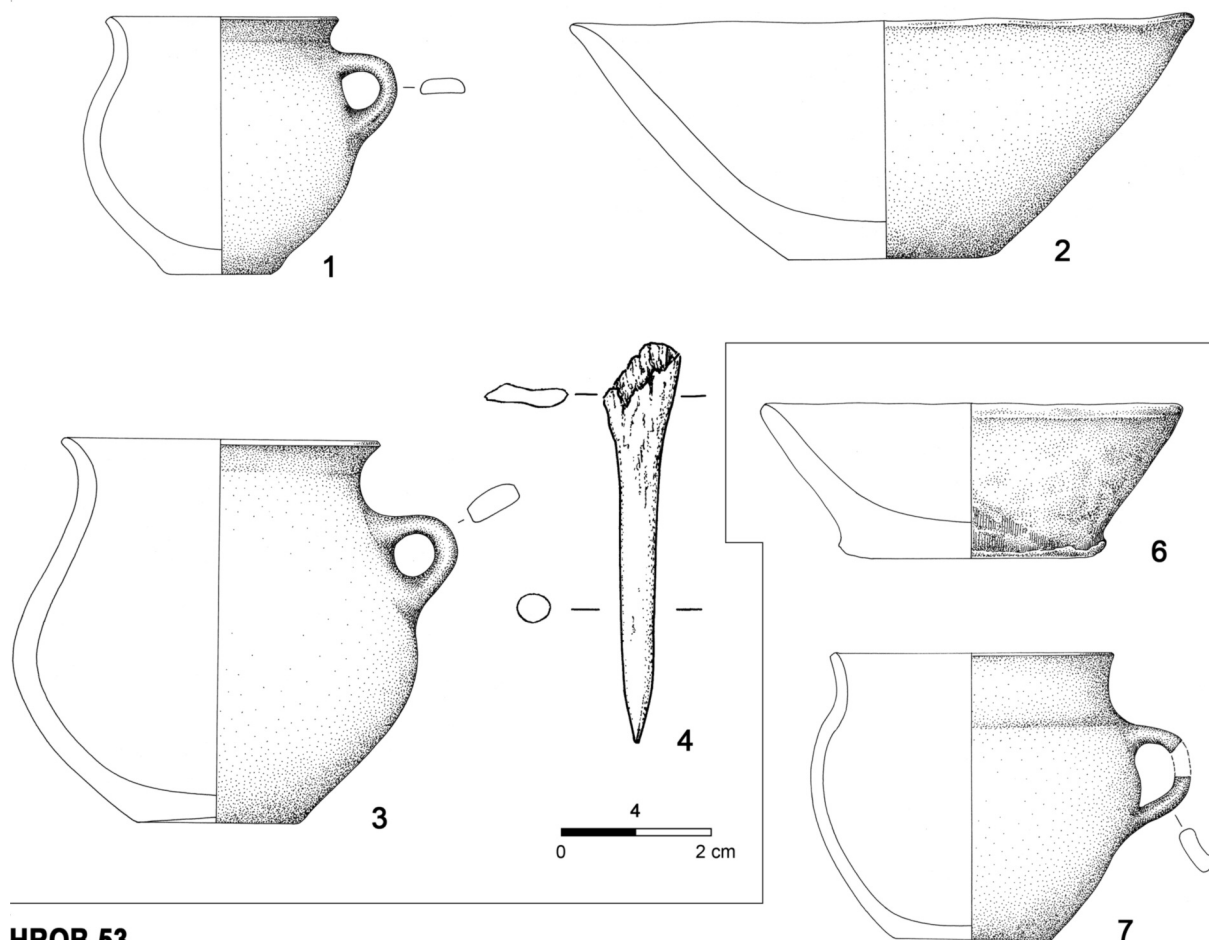
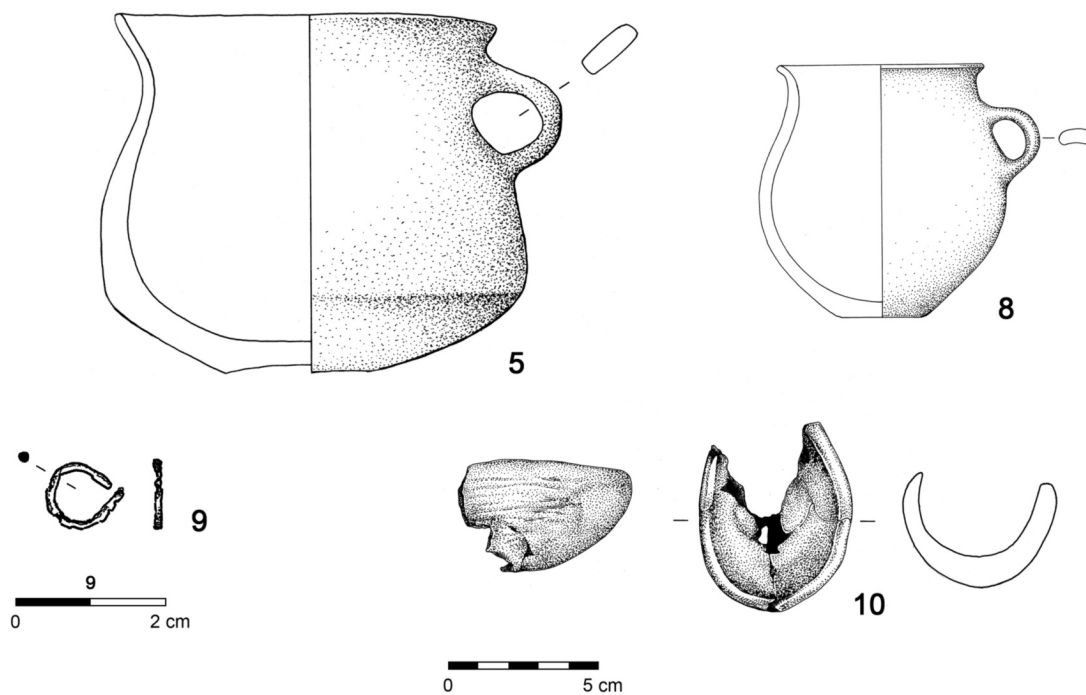
1. Esovité profilovaný hrnek s oblou výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch pův. hladký, ale silně erodovaný, hnědošedý; v. 90, pr. ú. 77, d. 40, š. ucha 17; celý tvar, slepený; i. č. 284842 (obr. 10:1).
2. Nálevkovitě rozevřená mísa s přímými stěnami a mírně zvlněným oblým okrajem, celá nádoba je velmi nepravidelně tvarovaná; povrch hladký, hnědošedý, oprýskaný; v. 80, pr. ú. 209, d. 75; celý tvar, slepený, doplněný; i. č. 284843 (obr. 10:2).
3. Nádoba esovitě profilace s oblou výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, podstava lehce vmáčknutá; povrch hladký, světle šedohnědý, místy šedočerný; v. 127, pr. ú. 104, d. 60, š. ucha 18; celý tvar, slepený, mírně doplněný; i. č. 284844 (obr. 10:3).
4. Hrot z dlouhé zvířecí kosti, patrně zbytek šídla nebo jehlice (?), má oválný průřez, v místě, kde chybí odlomená hlavice, je kost plochá a rozšiřuje se, opracovaná je pouze špička, zbrošená ze dvou stran; distální část fibuly prasete; d. 52, dochovaná š. 10, pr. 4; i. č. 284845 (obr. 10:4).
5. Intruze: 33 zl. těl různých nádob bez výzdoby, max. vel. 70, i. č. 284837 – z toho minimálně 2 zl. točené na kruhu z doby laténské, 3 zl. nejspíše ze starého eneolitu, ostatní buď doba laténská, nebo římská; 2 zl. těl zdobené (jeden s otisky radélka) z doby římské, i. č. 284835 a 284836; 2 zl. hrany dna (jeden točený na kruhu) z doby laténské,

HROB 22 B**HROB 22 C**

Obr. 8. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Nálezy z kostrových hrobů: 1–2 hrob 22 B; 3–8 hrob 22 C (vše keramika, č. 6 měď)

HROB 22 D**HROB 22 E****HROB 48**

Obr. 9. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Nálezy z kostrových hrobů: 1–5 hrob 22 D; 6 hrob 22 E; 7–8 hrob 48 (1, 2, 6–8 keramika, 3, 5 kost, 4 měď)

HROB 52**HROB 53**

Obr. 10. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Nálezy z kostrových hrobů: 1–4 hrob 52; 5–10 hrob 53
(1–3, 5–8, 10 keramika, 4 kost, 9 měď)

i. č. 284833 a 284834; 8 zl. okrajů z doby latéské, max. vel. 115, i. č. 284825–832.

6. 4 hrudky světle šedé až béžové mazanice (?) přepálené do lehké bublinaté strusky, max. vel. 60; i. č. 284839.

7. Drobné zlomky různých zvířecích kostí a zubů, max. vel. 75; i. č. 284841.

8. Kamenné hladítko (?) – koncová část podlouhlého plochého kamene s obroušenými a ohlazenými hranami; vel. 46 × 21 × 10; i. č. 284838.

9. Zl. uhlíku vel. 12×14; i. č. 284840

Hrob 53

Z poloviny obdélná, z poloviny oválná jáma o max. rozměrech 160 × 120 cm, s orientací delší osy zhruba severovýchod–jihozápad. Šikmo svažité rovné stěny a rovné dno o max. hloubce 20 cm uprostřed hrobové jámy (*obr. 6:1*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

Hrob se dvěma dětskými kostrami vedle sebe, s mezerou mezi nimi kolem 30 cm. Východní kostra, označená 53 A, ležela ve východní polovině jámy, skrčená na boku, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu. Zachovala se v podstatě jen lebka a několik drobných kůstek. Vedle hlavy (nad temenem) stála nádoba č. 1.

Kostra 53 B ležela skrčená na boku v západní polovině hrobové jámy se zcela stejnou orientací, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu. Nad temenem lebky a v nohách kostry se nacházely neopracované kameny o max. velikosti asi 20 × 20 × 15 cm. Na kameni u hlavy spočívalo torzo misky (nádoba č. 2), na kameni v nohách ležela na boku nádoba č. 3. Uvnitř této nádoby byla vložena keramická lžice č. 5. Vedle kamene v nohách z východní strany stál hrnek č. 4 (*obr. 16:4*). U lebky pod levým uchem byl nalezen měděný kroužek.

Nálezy:

1. Nádoba se spodní, oble lomenou výdutí, mírně vmáčknutou podstavou, lehce vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch hladký až hlazený, hnědošedý až černý; v. 125, pr. ú. 120, d. 50, š. ucha 21; celý tvar, slepený, doplněna velká část hrdla a okraje; i. č. 284846 (*obr. 10:5*).

2. Část hrubě tvarované nálevkovitě rozevřené misky s přímými stěnami a nepravidelným nožkovitým spodkem; povrch hladký, tmavě hnědý; v. 51, pr. ú. kolem 135, d. 80; zhruba třetina nádoby, slepená; i. č. 284848 (*obr. 10:6*).

3. Hrnek s nevýrazně esovitou profilací, oblou střední výdutí, lehce odsazeným hrdlem, mírně vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch hlazený, na hrdle leštěný, šedohnědý; v. 95, pr. ú. 90, d. 57, š. ucha 16; celý tvar, slepený, doplněny malé části výdutě; i. č. 284849 (*obr. 10:7*).

4. Hrnek s oblou střední výdutí, vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch hladký až hlazený, šedohnědý; v. 85, pr. ú. 68, d. 34, š. ucha 11; celý tvar, slepený; i. č. 284850 (*obr. 10:8*).

5. Část hluboké keramické lžice oválného tvaru, s jednoduchým, nepravidelně zvlněným okrajem, držadlo či případná tulej chybí; povrch hladký, oranžovohnědý; v. 39, š. 52, dochovaná d. 60, s. stěny 6–9; necelý tvar, slepený; i. č. 284851 (*obr. 10:10*).

6. 5 drobných omletých zl. těl jiných dvou nádob, vše do max. vel. 26; i. č. 284848.

7. Nepravidelně kruhové očko z měděného drátu s oblým průřezem, silně korodované; pr. 9–10, s. 1,5; i. č. 284852 (*obr. 10:9*).

8. Zlomek zvířecí dlouhé kosti; diafýza pravé ulny ovce/kozy, zaznamenány stopy možná způsobené okusem psa; vel. 52 × 9 × 5; i. č. 284847.

Hrob 57

Pravidelně obdélná jáma s oblými rohy a max. rozměry 215 × 120 cm, s orientací delší osy severoseverovýchod–jihojihozápad. Stěny nerovné, šikmo svažité k plochému dnu o max. hloubce 28 cm od úrovně skrývky (*obr. 6:3*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

Hrobová jáma byla diagonálně profata melioračním výkopem, který však procházel jen svrchní partií zásypu nad kostrou (na *obr. 6:3* naznačeno u stěn jámy). I když pohřeb částečně poškodil, nezasáhl ve skutečnosti do uložení kostry nijak zásadně, protože např. chybějící pánev, žebra či kosti pravé ruky můžeme přičíst strávení kostí v jámě, nikoli mechanickému poškození. Poslední pohřbený byl v jámě uložen ve skrčené poloze na boku či na zádech, hlavou k jihu, obličejem k východu. Levá ruka byla položena napříč přes tělo v oblasti břicha, kosti pravé ruky se nedochovaly. Pravá noha ležela v silně skrčené pozici s kolenem zdviženým před pánví, levá noha byla skrčená volněji, s femurem kolmo k trupu.

Nad temenem lebky hlavního pohřbu leželo na levém boku torzo další lidské lebky, kosti dalšího jedince včetně zlomků lebky byly shrnuty a soustředěny u jižní poloviny východní stěny hrobové jámy (*obr. 17:2*). Uprostřed východní stěny jámy, před pravým kolenem kostry, spočíval na šikmé ploše stěny kámen velikosti 25 × 25 × 20 cm.

U jižní stěny hrobové jámy, vedle torza lidské lebky, ležela rozbitá nádoba č. 1. Džbánek č. 2 stál před čelem lebky hlavního pohřbu, hrnek č. 3 před jeho hrudí. Nádoba č. 4 stála v odstupu v nohách kostry, společně s osamocenou dlouhou kostí. Hrnek č. 5 se nacházel pod nádobou č. 1 a sousedním torzem lebky, otočený dnem vzhůru (*obr. 17:1*). Ze zásypu hrobu pochází 21 zlomek keramiky z dalších nádob a sáček dislokovaných zlomků různých kostí, lidských i zvířecích.

Nálezy:

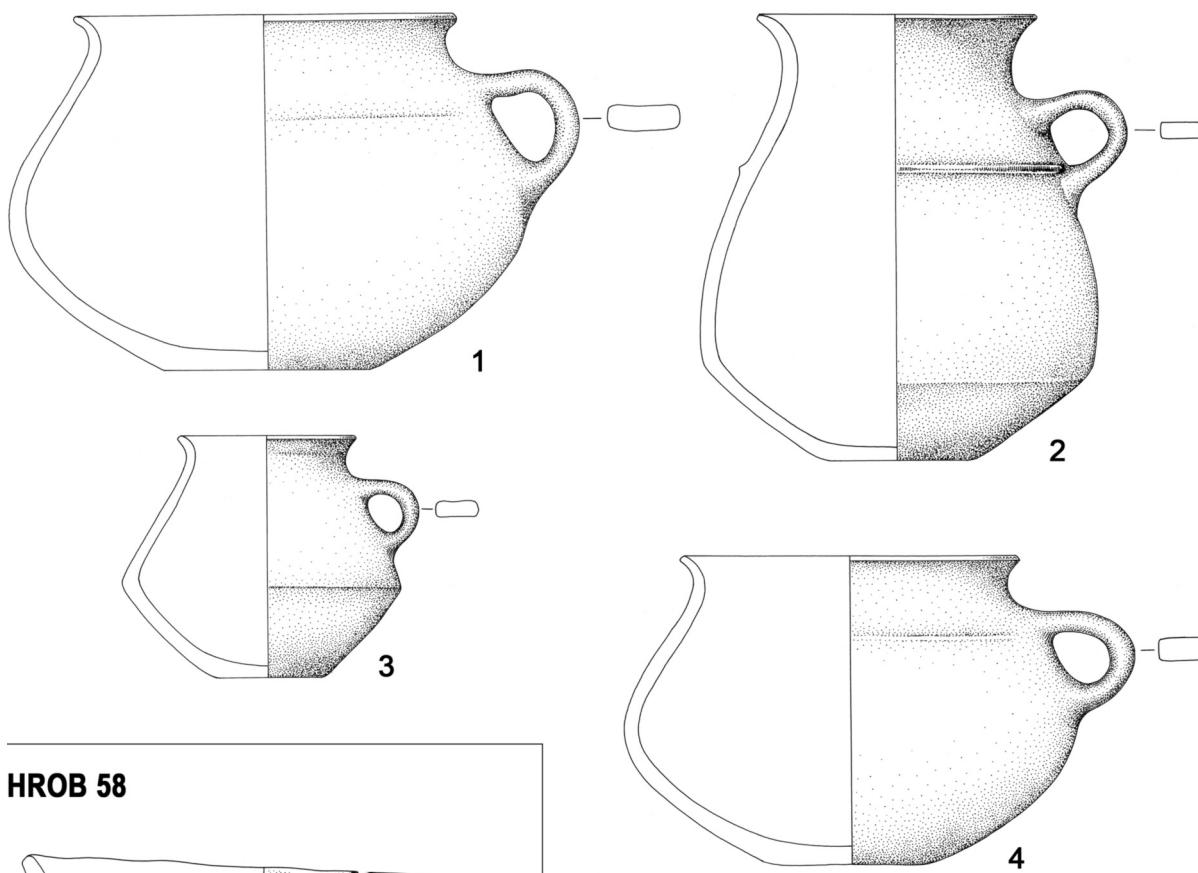
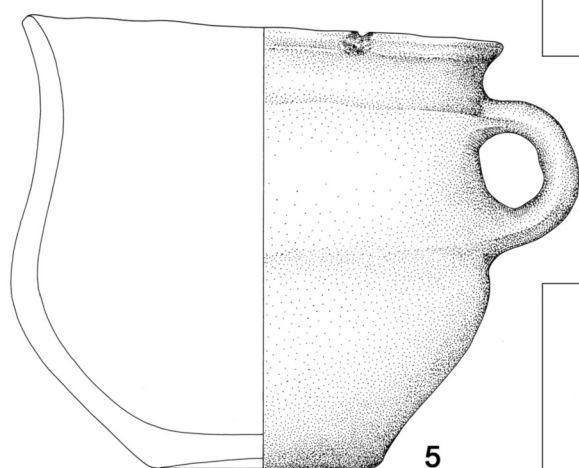
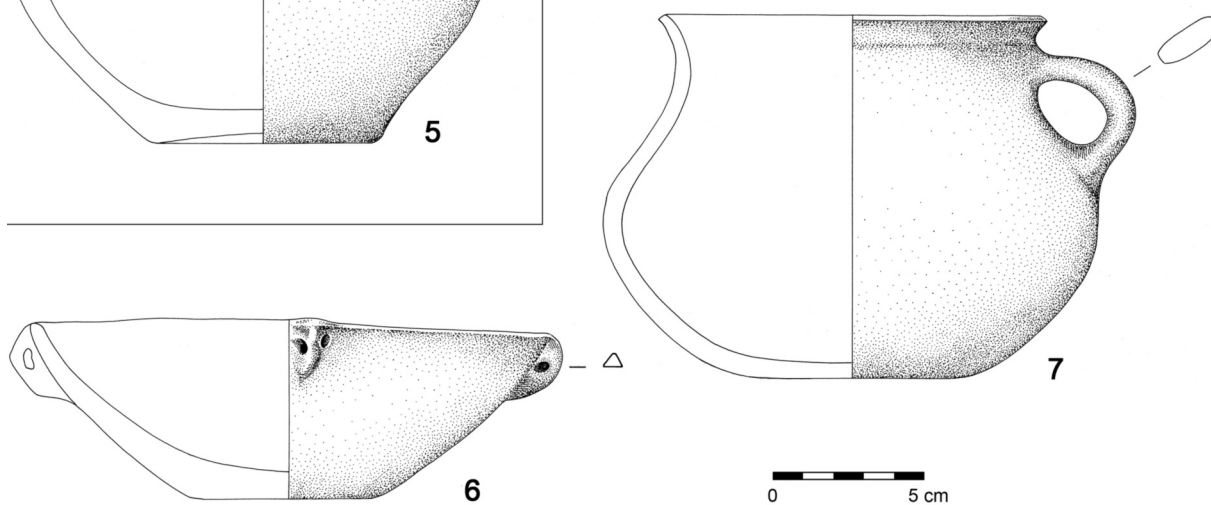
1. Nádoba se střední oblou výdutí, rovnou podstavou, vyhnutým okrajem a masivním páskovým uchem; povrch hladký, původně hlazený, hnědý až tmavě šedohnědý; v. 120–129, pr. ú. 125, d. 70–72, š. ucha 25; celý tvar, slepený, částečně doplněný; i. č. 284912 (*obr. 11:1*).

2. Džbán se spodní oble lomenou výdutí, rovnou podstavou, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, štíhlé kónické hrdlo je na povrchu odsazeno nevýraznou vodorovnou lištou ve výšce spodního kořene ucha; povrch hladký, původně hlazený, šedohnědý až tmavě šedý; v. 145–119, pr. ú. 90, d. 60, š. ucha 15; celý tvar, slepený, částečně doplněný; i. č. 284909 (*obr. 11:2*).

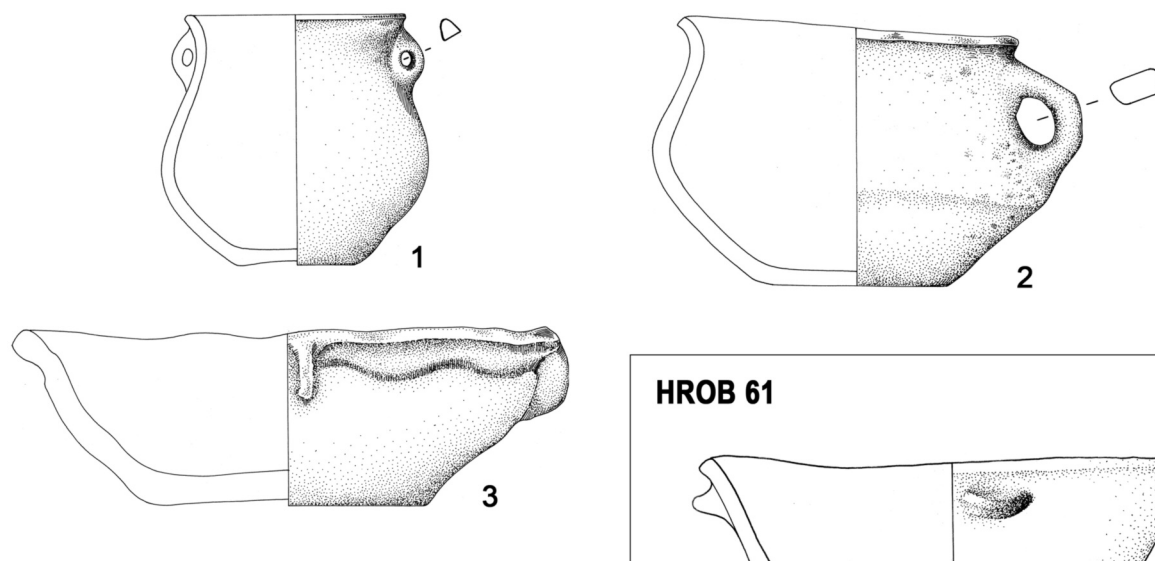
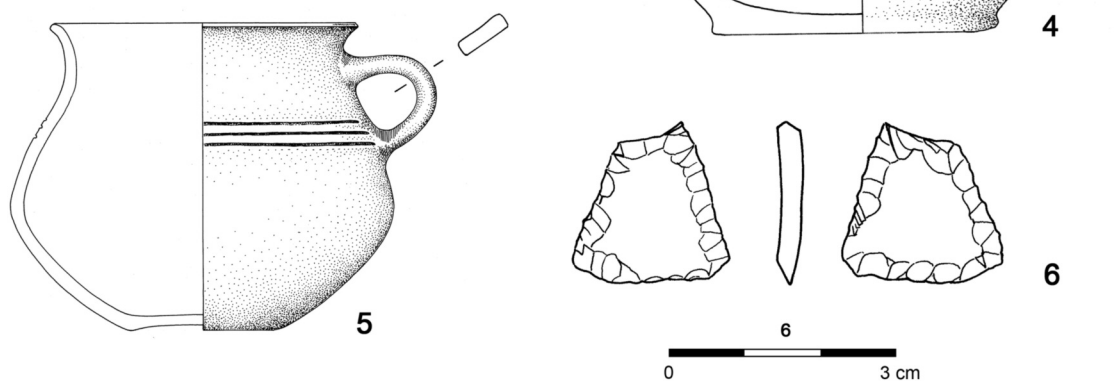
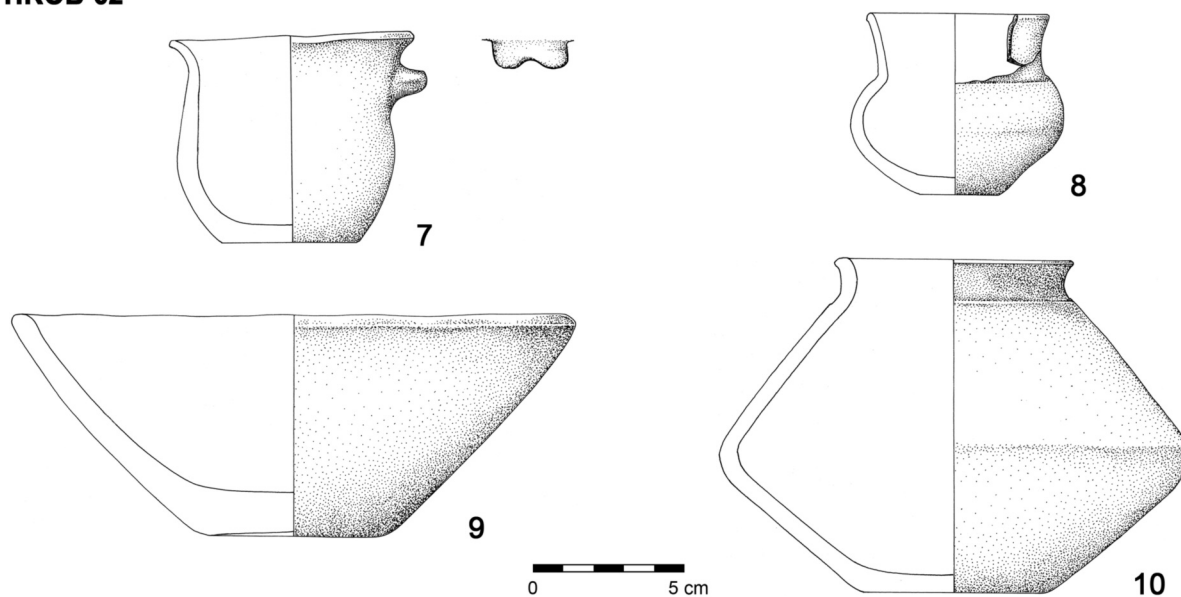
3. Ostře dvojkonický hrnek se spodní výdutí, rovnou podstavou, mírně vyhnutým okrajem a páskovým uchem; povrch hladký, původně hlazený, tmavě hnědý; v. 80–84, pr. ú. 60, d. 40, š. ucha 14; celý tvar; i. č. 284910 (*obr. 11:3*).

4. Nádoba se střední oblou výdutí, rovnou podstavou, vyhnutým okrajem a páskovým uchem, ve výšce horního kořene ucha je velmi jemně naznačeno odsazení hrdla; povrch hladký, původně hlazený, tmavě hnědý až hnědočerný; v. 96–103, pr. ú. 105–110, d. 55, š. ucha 17; celý tvar; i. č. 284911 (*obr. 11:4*).

5. Menší hrnek s uchem, celý (byl ukraden přímo z hrobu během přerušení archeologického výzkumu).

HROB 57**HROB 58****HROB 59**

Obr. 11. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Nález z kostrových hrobů: 1–4 hrob 57; 5 hrob 58; 6–7 hrob 59 (vše keramika)

HROB 60**HROB 61****HROB 62**

Obr. 12. Praha-Ďáblice, ul. Řečná. Nálezy z kostrových hrobů: 1–3 hrob 60; 4–6 hrob 61; 7–10 hrob 62 (vše keramika, č. 6 SGS – pazourek). Obr. 8–12 kresby A. Waldhauserová a M. Fábiková

6. 1 jednoduchý okraj s rovně seříznutou hranou a 1 vyhnutý okraj; ze svrchní vrstvy zásypu, max. vel. 30; i. č. 284901–902.

7. 2 rovná dna s hranou podstavu z různých nádob; ze svrchní vrstvy zásypu, max. vel. 50; i. č. 284904–905.

8. Zl. tenké stěny nádoby se dvěma k sobě kolmými pásy rytých linií vně (trášňový ornament) – starší únětická kultura; ze svrchní vrstvy zásypu, max. vel. 40; i. č. 284906.

9. 16 zl. těl různých nádob, většinou silnostěnných, 1 zl. z nich s výrazně drsnějším blátitým povrchem – vše sídlištní keramika únětické kultury; ze svrchní vrstvy zásypu, max. vel. 80; i. č. 284907.

10. Zlomky různých zvířecích kostí ze svrchní vrstvy zásypu; určeny tyto fragmenty: distální část pravého humeru prasete, mandibula prasete, část levé mandibuly středně velkého psa, distální část pravé lopatky ovce/kozy, diafýza pravého radia ovce/kozy, první krční obratel (atlas) tura; i. č. 284908.

Hrob 58

Téměř pravidelně obdélná jáma o rozměrech 160–190 × 100–115 cm, s orientací delší osy severovýchod–jihozápad. Poměrně svislé, ale nepravidelné stěny, rovné dno v max. hloubce kolem 58 cm od úrovně skrývky (*obr. 6:2*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V hrobě byl uložen jeden jedinec, ve skrčené poloze na boku či na zádech, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu. Nohy ležely v silně skrčené pozici kolmo k trupu, ruce byly přeloženy křížem na pravé části hrudníku. Před tělem u složených rukou (těsně u paže pravé ruky) stála jedna nádoba (*obr. 17:3*).

Nálezy:

1. Silnostěnný hrnc s oblou střední výdutí, vyhnutým nerovným okrajem, mírně vmáčknutou podstavou a masivním páskovým uchem; povrch hladký až hlazený, tmavě hnědý; v. 136–150, pr. ú. 155–160, d. 80, š. ucha 27; celý tvar, slepený; i. č. 284915 (*obr. 11:5*).

2. 1 drobný zl. jednoduchého okraje; ze zásypu, max. vel. 14; i. č. 284913.

3. 2 zl. těl dvou různých nádob; ze zásypu, max. vel. 35; i. č. 284914.

Hrob 59

Pravidelně obdélná jáma s oblými rohy o rozměrech 245 × 110 cm, s orientací delší osy severovýchod–jihozápad. Svislé rovné stěny a rovné, mírně k severu se svažující dno v hloubce 35 až 45 cm od úrovně skrývky (*obr. 6:4*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V hrobové jámě nebyly nalezeny žádné lidské kosterní pozůstatky. V jihozápadní polovině jámy ležela miska č. 1, v severovýchodní polovině jámy stála nádoba č. 2 (*obr. 17:4*). Nádobu stály od sebe vzdáleny 60 cm, z čehož lze odvodit, že šlo o pohřeb dětský, se zcela zetlelou kostrou. Ze zásypu hrobu pochází 5 zlomků keramiky z jiných nádob a zlomek dlouhé kosti, nejspíše zvířecí.

Nálezy:

1. Oble rozevřená miska s jednoduchým, mírně zvlněným okrajem a rovnou podstavou, z okraje vychází pět po obvodu nepravidelně rozmístěných svislých, kolmo provrtných výčnělků (jeden odlomen – chybí); povrch hladký až hlazený, tmavě hnědý; v. 53–60, pr. ú. 170–176, d. 70, v. výčnělků 23–27; celý tvar, slepený; i. č. 284916 (*obr. 11:6*).

2. Nádoba s oblou střední výdutí, vyhnutým okrajem, rovnou, téměř nezatelnou odsazenou podstavou a páskovým uchem; povrch hladký až hlazený, tmavě hnědý; v. 122–127, pr. ú. 122, d. 60, š. ucha 22; celý tvar, slepený; i. č. 284917 (*obr. 11:7*).

3. 1 zatažený okraj s rovně seříznutou hranou; ze zásypu, max. vel. 50; i. č. 284918.

4. 4 zl. těl minimálně tří různých nádob; ze zásypu, max. vel. 55; i. č. 284919.

5. 1 zl. kosti se silně erodovaným povrchem; diafýza dlouhé kosti velkého savce; ze zásypu, max. vel. 58; i. č. 284920.

Hrob 60

Pravidelně oválná jáma o max. rozměrech 185 × 95 cm, s orientací delší osy severovýchod–jihozápad. Šikmé, místy svislé, rovné stěny a rovné dno v hloubce 36–39 cm od úrovně skrývky (*obr. 7:1*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu. Evidentně dětská kostra byla silně strávena, zároveň nelze vyloučit porušení kostí trupu podzemní činností hlodavců, takže poloha horních končetin není jasně určitelná, ale pravděpodobně byly složeny před hrudí. Dolní končetiny byly volně skrčené, ale přitažené k tělu, s koleny vysoko před chybějící pávní.

Nádoba č. 1 (pohárek) stál u horní části trupu za zády pohřbeného, nádoby č. 2 a 3 (miska) ležely v nohách s mírným odstupem od kostry (*obr. 18:1*).

Nálezy:

1. Amforka s oblou výdutí, mírně vmáčknutou podstavou a drobnými tyčinkovými oušky pod vyhnutým okrajem; povrch hladký, místy erodovaný, světle až tmavě hnědý; v. 84, pr. ú. 70, d. 46; celý tvar; i. č. 284921 (*obr. 12:1*).

2. Nízká nádoba s oble lomenou střední výdutí, rovnou podstavou, vyhnutým nerovným okrajem a křivým páskovým uchem; povrch hrubý, oprýskaný, místy hladký, světle hnědý; v. 80–88, pr. ú. 110–115, d. 65–72, š. ucha 17; celý tvar, slepený; i. č. 284922 (*obr. 12:2*).

3. Hrubě tvarovaná oble rozevřená miska s místy vyhnutým, velmi nerovným až zvlněným okrajem a mírně vmáčknutou podstavou, těsně pod okrajem má hrubě provedený oběžný žlábek, který přerušuje pět nepravidelně rozmístěných svislých výčnělků; povrch hladký, nerovný, tmavě hnědý; v. 50–58, pr. ú. 180, d. 95–100, v. výčnělků 25–30; celý tvar; i. č. 284 923 (*obr. 12:3*).

Hrob 61

Pravidelně obdélná jáma s oblými rohy o rozměrech 223 × 110 cm, s orientací delší osy severovýchod–jihozápad. Svislé, na kratších stranách šikmé, rovné stěny a rovné dno v hloubce 52–56 cm od úrovně skrývky (*obr. 7:2*). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihozápadu, obličejem k jihovýchodu. Trup byl přetočen dopředu a spočíval na hrudí, takže původní polohu rukou lze jen odhadnout. Pravděpodobně byly složeny na prsou nebo před tělem, ale očitly se překříženy před hrudí, částečně pod trupem. Dolní končetiny byly volně skrčené, s koleny vysoko zdviženými před pánev (*obr. 18:2*).

Nádoba č. 1 stála u hlavy, nad temenem lebky, nádoba č. 2 (miska) ležela u holenních kostí skrčených nohou. V zásypu hrobu byla nalezena pazourková šipka, 14 zlomků keramiky z jiných nádob a zvířecí zub.

Nálezy:

1. Nádoba s esovitou profilací, oblou střední výdutí a páskovým uchem, podstava vmáčknutá, okraj vyhnutý, na podhrdlí ve výšce spodního kořene ucha pás tří vodorovných rýh; povrch hlazený, tmavě hnědý; v. 99–105, pr. ú. 100, d. 50, š. ucha 18; celý tvar; i. č. 284931 (obr. 12:5).
2. Nálevkovitě rozevřená miska s přímými stěnami a nožkovitým spodkem s rovnou podstavou, pod jednoduchým oblým okrajem jsou po obvodu nepravidelně umístěny čtyři vodorovně ploché výčnělky; povrch hrubý, nehlazený, tmavě hnědý; v. 64–70, pr. ú. 165–170, d. 90, š. výčnělků 23–26; celý tvar, slepený, mírně doplněný; i. č. 284932 (obr. 12:4).
3. Trojúhelníkový hrot s oboustrannou obvodovou retuší ze silicitu glaciogenních sedimentů (baltický pazourek), bez ulomené špičky; ze zásypu, dochovaná vel. 22 × 23 × 3–4; i. č. 284929 (obr. 12:6).
4. 1 jednoduchý okraj s rovně seříznutou hranou a 1 jednoduchý okraj s černým leštěným povrchem (doba římská); intruze ze zásypu, max. vel. 40; i. č. 284924–925.
5. 2 zl. těla nádoby s hrubě rýhovaným či slámovaným povrchem; ze zásypu, max. vel. 36; i. č. 284926–927.
6. 10 zl. těl různých nádob; ze zásypu, max. vel. 35; i. č. 284928.
7. Zvířecí zub, třetí premolár ze spodní čelisti tura domáciho; ze zásypu, max. vel. 33; i. č. 284930.

Hrob 62

Pravidelně oválná jáma o max. rozměrech 205 × 85 cm, s orientací delší osy severoseverovýchod–jihojihozápad. Mísovitě zahloubené stěny a rovné dno v hloubce 27 cm od úrovně skrývky (obr. 7:3). Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá.

V jámě byl uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu. Šlo o dětskou kostru, takže naprostá většina kostí trupu byla zcela strávená. Jen podle zbytků dlouhých kostí končetin lze určit, že nohy byly volně skrčené a ruce byly možná zkřížené na hrudi.

Na západní stěně hrobové jámy ležel za lebku kámen velikosti zhruba 25 × 20 × 20 cm, menší kámen se nacházel

pod zátylkem lebky. Nádoba č. 1 (pohárek) stála společně s nádobou č. 2 u hlavy, nad temenem lebky. Nádobka č. 3 se nacházela za lebku, u jihozápadní stěny hrobové jámy vedle velkého kamene, vysoko ve vrstvě zásypu. Nádoba č. 4 (mísa) ležela v nohách kostry (obr. 18:3).

Nálezy:

1. Pohárek s nevýraznou oblou výdutí, rovnou podstavou a silně vyhnutým okrajem, na hrdle jeden vodorovně plochý rozeklaný výčnělek; povrch hladký, místy oprýskaný, tmavě hnědošedý; v. 67–71, pr. ú. 83, d. 46, š. výčnělku 25; celý tvar; i. č. 284933 (obr. 12:7).
2. Pravidelně dvojkónická nádoba s oble lomenou střední výdutí, rovnou podstavou a nízkým, lehce odsazeným hrdlem s mírně vyhnutým okrajem; povrch hladký, tmavě hnědý až hnědočerný; v. 112, pr. ú. 76, d. 65; celý tvar; i. č. 284934 (obr. 12:10).
3. Vázovitý pohárek s oblou výdutí, rovnou podstavou a mírně rozevřeným okrajem; povrch hladký, tmavě hnědošedý; v. 65, pr. ú. kolem 60, d. 30; dochována spodní polovina, horní část rekonstruována ze zlomků; i. č. 284935 (obr. 12:8).
4. Nálevkovitě rozevřená mísa s přímými až lehce oblými stěnami a mírně vmáčknutou podstavou; povrch hladký, světle hnědý; v. 68–74, pr. ú. 185, d. 65–70; celý tvar, slepený a doplněný; i. č. 284936 (obr. 12:9).

Hrob 68

Nepravidelně obdélná jáma s oblými rohy o max. rozměrech 205 × 115 cm, s orientací delší osy sever–jih. Šikmé rovné stěny a ploché dno v hloubce 17 až 21 cm od úrovně skrývky. Výplň hlinitá homogenní, tmavě šedohnědá. V severní polovině, pod nohama pohřbeného, se hrobová jáma zřetelně zužovala na minimální šířku 80 cm (obr. 7:4).

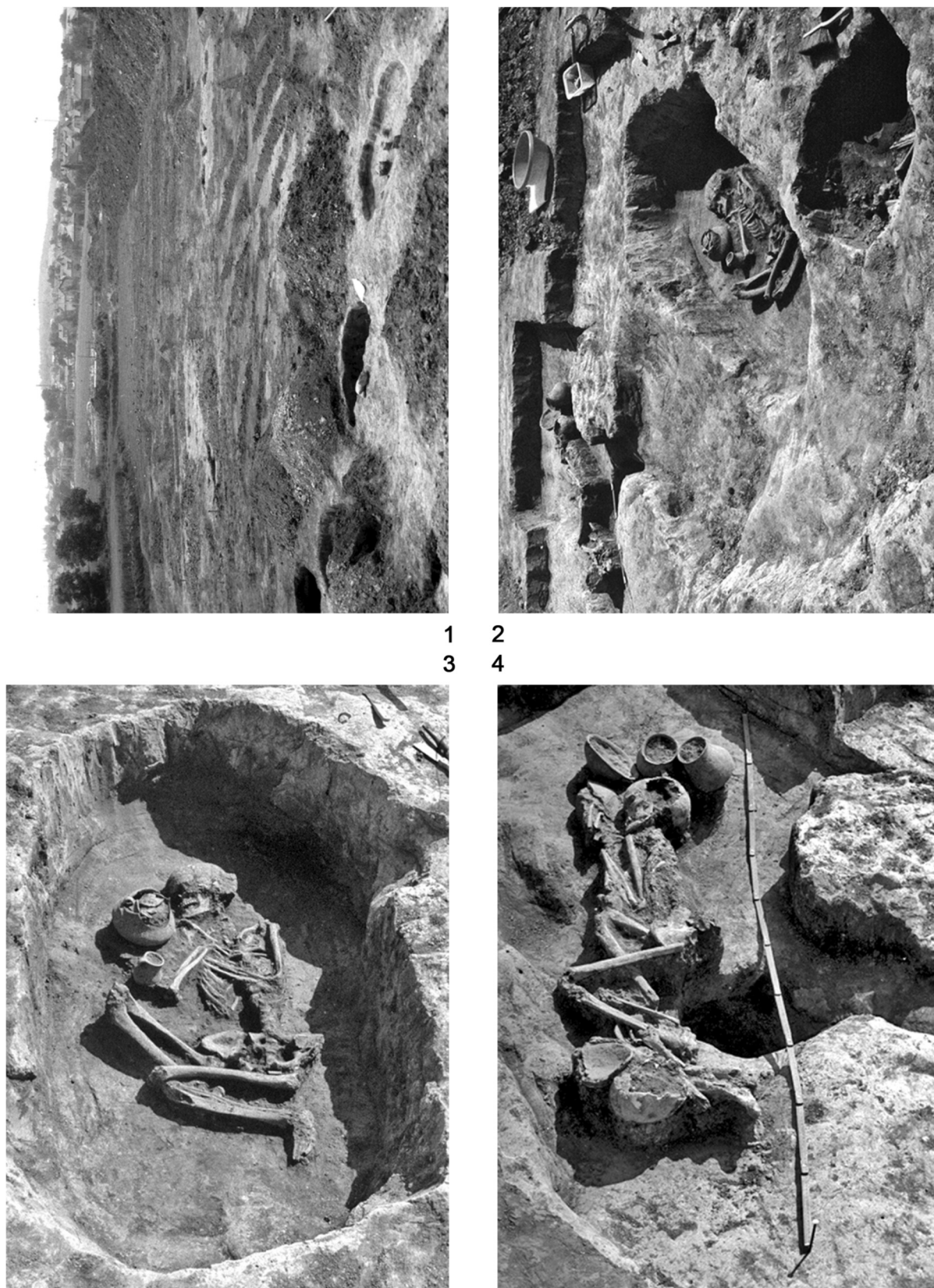
V jámě byl uložen jeden jedinec hlavou k jihu, obličejem k východu. Kromě lebky se zachovaly pouze zlomky dlouhých kostí končetin, z nichž lze pouze odhadnout, že pohřbený ležel nejspíše ve skrčené poloze na boku (obr. 18:4).

V hrobě nebyly nalezeny žádné milodary, jen vrstva spálených kostí přiléhající k jihovýchodní stěně jámy, před obličejem lebky. Podle antropologického posudku vrstva neobsahovala prokazatelně lidské kosti, čili předpokládáme, že jde o vrstvu zlomků nedokonale spálených kostí zvířecích.

POHŘEBNÍ RITUS

Patrně kompletně prozkoumané kostrové pohřebiště zahrnovalo 15 odkrytých hrobů. Čtrnáct z nich můžeme bezpečně přisoudit starší únětické kultuře, hrob 42, bez milodarů umožňujících přesné datování, přiřazujeme k ostatním na základě shodné orientace vůči světovým stranám a stejného způsobu uložení mrtvého v hrobě.

Orientace hrobů. Naprosto převažující orientací hrobových jam byla delší osa ve směru jihozápad až jihojihozápad–severovýchod až severoseverovýchod (11×) s uložením mrtvého hlavou zhruba k jihozápadu a obličejem obráceným přibližně k jihovýchodu. Pouze třikrát se vyskytla přesná orientace jih–sever s mrtvými hlavou k jihu a obličejem k východu, jednou pak hrob s opačnou odchylkou od ostatních, s osou ve směru jihojihovýchod–severoseverozápad a mrtvou uloženou hlavou k jihojihovýchodu a obličejem k severovýchodu (č. 22 B). Všechny případy plně odpovídají variabilitě orientování hrobů únětické kultury staršího období vůči světovým stranám, včetně hrobu 42, který vykazoval nejvýraznější odklon ve směru jihozápad–severovýchod (souhrnně k pohřebnímu ritu např. *Matoušek 1982; Ludvíková 1988*).

1 2
3 4

Obr. 13. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – celkový pohled na polohu pohřebiště od severovýchodu. Za skrytou plochou Mratínský potok, na horizontu staré Ďáblice a vrch Ládví; 2 – celkový pohled na objekt 22 od severozápadu. Diagonálně zleva doprava hrob 22 C, 22 B a rozpracovaný hrob 22 D; 3 – hrob 22 B; 4 – hrob 22 C, vpravo od něj tvrdá mazanícová vrstva nad hrobem 22 E

Rozměry hrobů. Tvary hrobových jam se vyskytovaly více či méně oválné (č. 22 E, 42, 53) až výrazně obdélníkové se zaoblenými rohy (č. 48, 57, 58). Zachycené délky jam se pohybovaly od 90 cm (dětský, tudíž nejmenší hrob č. 22 E) do 242 cm (rozměrná jáma jednoho z největších hrobů 22 D). Rozpoznatelné šířky pak v rozmezí od 50 cm (nezvykle úzký hrob 22 C) do 120 cm u více obdélných hrobových jam (hroby 52, 53, 57, 68). Z hlediska rozměrů zaujmou dva zvláště disproporční hroby 22 C a 48, kde šířka dosahuje pouze čtvrtiny (hrob 22 C na *obr. 3*) a třetiny (hrob 48 na *obr. 5:3*) délky hrobu, obě hrobové jámy jsou tedy neobvykle úzké. Hloubky hrobů není možné příliš hodnotit, protože mechanická skrývka nadloží byla prováděna opravdu velmi hrubě, a po důkladném ručním začišťování povrchu lze hloubky hrobových jam označit za spíše jen orientační, jejich skutečné původní hodnoty jsou nejisté. V každém případě je možné rozeznat dvě od sebe výrazně lišící skupiny, a to hroby velmi mělké (č. 48, 53, 68) a hroby nepoměrně hlubší (č. 22 B, 22 D, 58). Mezi jejich krajními hodnotami (18 cm u hrobu 48 a 80 cm u hrobu 22 D) se nacházejí ostatní hrobové jámy. Na první pohled lze konstatovat, že hrobové jámy byly ve velké míře předimenzované, tj. jáma pro nebožtíka byla často prostornější, než bylo nezbytně nutné pro jeho uložení. Nejlépe to dokumentují hroby dětí a mladistvých č. 59, 62 a 68 (*obr. 6:4; 7:3–4*).

Použití kamenů. Kameny se vyskytly pouze v pěti hrobech z patnácti, přičemž o třech případech můžeme prohlásit, že jde o náhodné umístění v zásypu hrobové jámy bez dalšího významu (hroby 22 D, 57 a 62). V hrobě 53 se nacházel jeden kámen za hlavou a jeden kámen v nohách pohřbené mladistvé (kostra B), zda-li to však mělo nějaký rituální význam, nelze rozhodnout. V hrobě u kamenů i na kamelech ležela doprovodná keramika a není žádných indicií, které by svědčily o konstrukčním významu těchto kamenů, zejména ve zřetelně rozměrnější hrobové jámě (*obr. 6:1*). Nebyl tedy zachycen jediný případ kamenného obložení či kamenného závalu, pouze v hrobě 52 by mohlo jít o úmyslné umístění kamenů v rozích dřevěné konstrukce (*obr. 5:4*), o čemž bude více pojednáno na jiném místě (souhrnně k použití kamenů v konstrukci hrobů např. *Smejtek 2001, 228*).

Poloha mrtvých. V podstatě všechny kosterní pozůstatky na pohřebišti, které se dochovaly v terénu čitelně a jejichž poloha v hrobě byla tudíž rozeznatelná (např. hrob 59 neposkytl žádné lidské pozůstatky), ležely ve skrčené poloze na pravém boku, s případným přetočením trupu na záda. Výjimkou je v tomto směru mrtvý v hrobě 61, jehož trup se svezl dopředu a hrudník spočinul na složené ruce (*obr. 7:2*), a hrob 22 D, kde trup pohřbeného byl již původně uložen na záda (*obr. 5:2*). Lebka (pokud se dochovala) ležela vždy na pravé tváři, a to i v případě mrtvého na zádech v hrobě 22 D. Poloha rukou je pozoruhodně jednotná, ve všech rozpoznatelných případech jsou skrčené a zkřížené na hrudi nebo skrčené před hrudníkem. Odlišuje se pouze mrtvý v hrobě 57 s rukama složenýma na břiše (*obr. 6:3*). Rovněž poloha nohou je zcela jednotná, a to skrčení obou nohou vleže na boku, přičemž naprosto převažuje silné skrčení a přitažení nohou k tělu, s koleny vysoko zdviženými před pánví. Zajímavá je poloha nohou posledního pohřbeného v hrobě 22 D, protože jeho pokrčené nohy se evidentně při zasypávání hrobu opíraly koleny o východní stěnu hrobové jámy a zůstaly tak zdvižené oproti vodorovné rovině dna jámy v úhlu kolem 40–45° (*obr. 14:2–3*).

Počty pohřbených. Na pohřebišti bylo ze získaného kosterního materiálu antropologem spolehlivě identifikováno 28 jedinců ze 14 hrobů (viz *Kuželka 2012*). Skutečný počet lidí pohřbených původně na pohřebišti však mohl být i vyšší, díky vysokému podílu opakovaných, vícenásobných pohřbů do jedné hrobové jámy. Vzhledem k nemožnosti přesně přiřadit všechny nalezené lidské kosti různých jedinců k těm charakteristickým, které naprosto jistě prokazují počet pohřbených osob, resp. je věrohodně zkompletovat do odpovídajících množin (např. sloučit nalezené mozkovny a dolní čelisti – typickým příkladem je hrob 48), pracujeme pouze se spolehlivě určeným minimálním počtem rozeznávaných jedinců. Pro větší přehlednost byly výsledky antropologického zhodnocení (*Kuželka 2012*) přeneseny do *tabulky 1*, kde jsou stručně shrnuty společně s terénním pozorováním z výzkumu hrobů a údaji o milodarech. Hrob 59 bez kosterních pozůstatků je počítán jako hrob dětský, podle rozměrově analogických hrobů 60 a 62.

Patnáct hrobů z pohřebiště můžeme podle počtu v nich pohřbených jedinců rozdělit do pěti skupin. Nejpočetnější z nich je skupina s jedním pohřbeným, kterou tvoří devět hrobů (hroby 22 B, 22 E, 42, 58, 59, 60, 61, 62 a 68), čili 60 % z celkového počtu. Ve dvou hrobech byli identifikováni dva pohřbení (hroby 22 C a 53) a v jednom tři pohřbení (hrob 57), což tvoří dohromady 20 % z celkového počtu. Ve dvou hrobech byli rozeznáni čtyři pohřbení jedinci (hroby 48 a 52) a v jednom hrobě dokonce pět jedinců (hrob 22 D), což je dohromady opět 20 % z celkového počtu.

Pohlaví bylo u kosterních pozůstatků rozeznáno v počtu sedm mužských koster (24 %), sedm ženských koster (24 %) a devět dětských pohřbů s neurčeným pohlavím (31 %). Pozůstatky šesti identifikovaných jedinců (21 %) nelze zařadit.

Věkové kategorie mezi určitelnými jedinci byly zastoupeny takto: dvě děti do šesti let (infans II), čtyři děti do 13 let (infans III), jedno dítě obecně infans. Dohromady podíl infantů 24 %, novorozenci do

1

2

3

4

Obr. 14. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – severní část hrobu 22 D při vybírání; 2 – hrob 22 D celkově; 3 – kostra posledního pohřbu v hrobě 22 D; 4 – lidské pozůstatky u jižní stěny hrobu 22 D

půl roku věku (infans I) nebyli zjištěni. Čtyři juvenilní jedinci do věku 20 let tvoří podíl 14 %. Skupinu tří jedinců (10 %) zařadil V. Kuželka na rozmezí juvenis a adultus I (kolem 20 let). Do kategorie adultus I (20 až 30 let) patří pět jedinců, do kategorie adultus II (30 až 40 let) jedinci tři (dohromady 28 %). Skupina maturus I (40 až 50 let) zahrnuje dva jedince, skupina maturus II a senilis (50 až 60 let a více) tři jedince a spolu s dvěma jedinci kategorie maturus obecně pak tvoří podíl 24 % (vše podle Kuželka 2012).

Vícenásobné pohřby. Jednorázové současné pohřbení více jedinců můžeme předpokládat pouze u hrobu 53, kde byly vedle sebe uloženy pozůstatky dvou dětí ve věku kolem 4 a 15 let (obr. 16:4). Rozměry hrobové jámy, zejména úprava pohřbu a (relativní) neporušenost koster snad ukazují na pohřbení dvou jedinců zároveň. I když jedinec B měl podstatně bohatší keramickou pohřební výbavu ve srovnání s jedincem A (tři nádoby a lžice oproti jedné nádobě), je zde zajímavá shoda v přiložení měděné záušnice oběma pohřbeným dětem. Antropologická analýza kostí totiž zjistila zelené zbarvení způsobené měďnatými ionty na lebce jedince A v okolí ušního otvoru. I když u této kostry záušnice nalezena nebyla (zcela se rozpadla nebo unikla pozornosti výkopců), prokazuje jistě ne náhodně uložený stejný milodar u obou společně pohřbených dětí. Co z hlediska antropologického posudku naopak vzbuzuje určitou pochybnost o současném pohřbu, je určení věku jedince B. Byl-li podle zubů starý kolem 15 let, je zde na první pohled zřetelný nesoulad v téměř stejné velikosti koster čtyřletého dítěte a patnáctiletého nedospělého jedince. K vysvětlení se tak nabízí i možnost, že kosti jedince B nebyly v hrobě odkryty v původní poloze po pohřbu, ale po shrnutí pozůstatků dohromady na jedno místo (navíc mezi dva kameny) při pozdějším otevření hrobu a ukládání jedince A. Další, možná ještě pravděpodobnější variantou je sekundární pohřeb jedince B při pohřbívání jedince A.

Několikanásobné pohřby vytvořené postupným ukládáním mrtvých do jedné hrobové jámy nejsou v únětické kultuře ničím neobvyklým. Jde o zvyk již dlouho známý (Ryzner 1880, 300, hrob 21) a mnohokrát dokumentovaný (např. Pleinerová 1960b, 490–496, hroby 31, 35, 37; táž 1966, 425, hrob 2; Kovářík 1980, hroby 1, 2, 16; Chochol 1980, 105–106; Havel 1981, 72–75, hrob 2/77; Smejtek 2001, 226–227, hroby 2240/98, 2267/2270/98). Na pohřebišti u Řepné ulice je však zastoupen výjimečně hojně. Jak již bylo výše uvedeno, tvoří vícenásobné pohřby 40 % z celkového počtu hrobů, a pomineme-li dětský dvojhrob 53, pak hroby s několika po sobě pohřbenými jedinci představují stále celou třetinu hrobů na pohřebišti, čímž se stávají fenoménem velmi častým.

Zajímavé jsou způsoby ukládání ostatků při opakovaném pohřbívání. Zatímco v případě hrobů 22 C a 57 je postup pohřbívání mrtvých více méně jasný ze zachycené terénní situace a antropologického určení, hroby 48 a 52 tak dobře čitelné nejsou. V hrobě 22 C jde o postupné uložení dvou žen, kdy při pohřbu druhé ženy byly ostatky první jednoduše shrnuty k severní stěně jámy, do nohou nově pohřbívané (obr. 13:4). Vzhledem k vysokému podílu misek mezi keramickými milodary (tři z pěti nalezených nádob) a celkové skladbě výbavy je pravděpodobné, že minimálně jedna z misek (torzo č. 1) patřila první pohřbené, a její výbava byla tedy shrnuta ke kraji hrobu i s jejími kosterními pozůstatky. V hrobě 57 je rovněž dobře odlišitelný poslední pohřeb mladého jedince a kosti z předchozího pohřbu ženy, shrnuté do jednoho místa u východní stěny hrobové jámy (obr. 17:1–2). Navíc je z předchozích pohřbů v hrobě doložen i třetí, o něco starší jedinec.

Komplikovanější situace byla odhalena v hrobě 22 D, kde bylo antropologickým posudkem určeno minimálně pět jedinců. Posledním pohřbeným byl bezpochyby dospělý muž se dvěma nádobami v nohách, dvěma kostěnými artefakty u těla a měděnou záušnicí u hlavy (obr. 14:3). Před jeho pohřbem však byli do prostorné hrobové jámy pohřbeni již dříve minimálně čtyři jedinci: dvě ženy odlišného věku, starý muž a nedospělý jedinec. Jejich kosti byly jak shrnuty na hromádku u severní stěny hrobové jámy, tak – dalo by se říci – nahrnuty k východní i západní stěně hrobu (obr. 14:1–2). V západní stěně hrobové jámy byla navíc samostatně vtlačena či zakopána lebka temenem dolů (obr. 15:2). Nejzajímavější pak bylo uložení dlouhých kostí a lebky u jižní stěny hrobu, za hlavou posledního pohřbu. Při rozebírání hromádky kostí bylo zřetelné, že na rozdíl od lidských kostí u ostatních stěn hrobu byly tyto ostatky ukládány pečlivě a systematicky: na lebku vespod byly nejprve naskládány kosti horních končetin, na ně kosti dolních končetin (některé zkřížené) a na ně kosti pánevní (obr. 14:4; 15:1). Poměrně blízkou analogii takového typu hrobu můžeme vidět v hromadné, několikanásobně využívané hrobce mladší únětické kultury z Nových Dvorů (okr. Kutná Hora), kde bylo podobným způsobem pohřbeno minimálně sedm jedinců (Šumberová 2002, 126, objekt 19).

Hrobky. Hroby 48 a 52 s pozůstatky minimálně čtyř osob pohřbených do jedné hrobové jámy se od předchozích tří hrobů liší. Nebyla v nich totiž jasně rozpoznána kostra v anatomické poloze, která by tudíž byla do hrobu zřetelně uložena jako poslední. V obou hrobech byla odkryta nepřehledná změť lidských kostí bez jakéhokoliv systematického uspořádání (obr. 15:4; 16:2). Zdánlivě poslední pohřbená dětská kostra v hrobě 48 byla neúplná. Kostí v hrobech tvořily vrstvu o mocnosti 20 až 30 cm, ve které

1

2

3

4

Obr. 15. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – lidské kosti složené u jižní stěny hrobu 22 D; 2 – lidská lebka ve východní stěně hrobu 22 D; 3 – hrob 22 E po odstranění vrstvy tvrdé mazanice; 4 – hrob 48

byly rozptýleny zlomky původní výbavy, příp. byly keramické nádoby položeny na svrchních kostech (obr. 16:3). Zřejmě tu jde o způsob pohřbívání, který bychom mohli označit jako ukládání ostatků do rodinné hrobky po částech nebo se zpožděním, tj. po delší době uplynulé od smrti pohřbívaných. Další možností je prosté pohřbívání druhotné, tzn. pozdější přesun ostatků z jiného místa čili přepohřbení. Oba dva hroby se odlišovaly i jiným způsobem. Hrob 48 svými asymetrickými rozměry (viz obr. 5:3) a neobvykle pravidelným tvarem. Obsahoval pozůstatky minimálně čtyř osob, avšak tento počet je záměrně omezen kritickým antropologickým zhodnocením, které jinak připouští i dva dospělé jedince navíc (Kuželka 2012). To by učinilo z hrobu 48 velkou rodinnou hrobku s nejvyšším počtem pohřbených jedinců na pohřebišti. Hrob 52 je pak pozoruhodný svojí konstrukcí. V nepravidelně obdélné jámě byl totiž zřetelně čitelný pravidelný obdélník s rovnými stranami, který byl zcela vyplněn lidskými kostmi (obr. 16:1, 3). Půdorys této plochy tvořil dojem uzavřeného prostoru, kde byly lidské ostatky shromážděny a záměrně umístěny. Prostor musel být něčím vymezen a je pravděpodobné, že byl obemknut nějakou dřevěnou stěnou/přepážkou, která držela kosti pohromadě, aby se nerozsypávaly. Tři kameny umístěné u rohů této plochy (obr. 16:1–3) mohly mít konstrukční význam, jestliže přidržovaly a zpevňovaly spodní část takové výdřevy. Hrobku si tedy představujeme jako dřevěnou komoru či bednu vyplněnou lidskými kostmi. Takováto podoba hrobky se dosti výrazně liší od hrobek odkrytých např. na pohřebišti ve Slavkově u Brna z mladšího únětického období (Horálková-Enderová – Štrof 2000, 28, 33–34, hroby 26 a 41). Tam byly v prostorných hrobových jamách zachyceny jasné doklady dřevěných rakví určených vždy jednomu pohřbenému jedinci a uložených v jámě vedle sebe. Na pohřebišti u Ďáblic nebyly známky použití dřevěných rakví v hrobech nikde pozorovány, s výjimkou výše popsaných hrobů 48 a 52, kteréžto lze ale jen těžko označit za pohřby v rakvích (k problematice Pleinerová 1960a). Stejně tak nebyly rozeznány přímé ani nepřímé doklady jiných náročnějších dřevěných konstrukcí v hrobech či nad hroby, které známe např. z moravského prostředí (k problematice tzv. domů mrtvých přehledně Pěnička 2010 s další příslušnou literaturou).

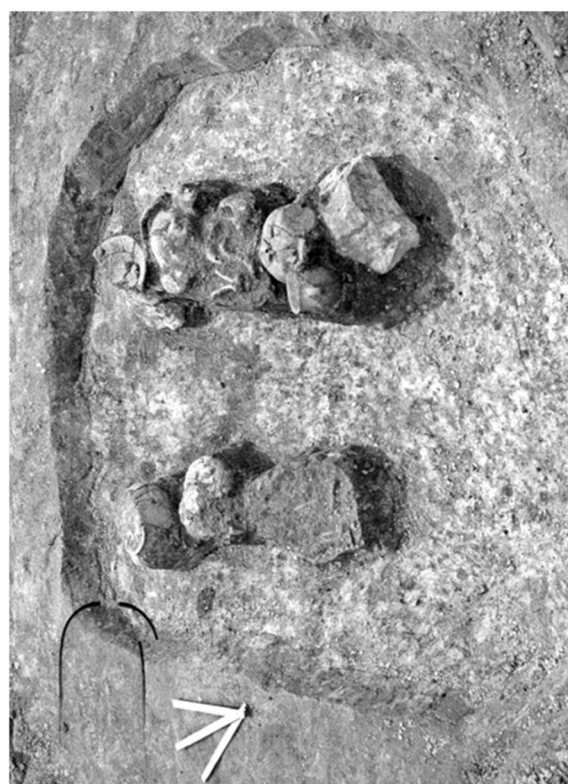
Hrobový inventář. Z patnácti hrobů byly dva hroby (č. 42 a 68) bez keramické nebo jiné rozpoznatelné výbavy, u hrobu 52 nejde původní poloha keramických nádob v hrobě stanovit vzhledem ke zvláštnímu hromadnému uložení lidských kostí (viz výše), obsahoval ale celkem tři nádoby. V ostatních hrobech byla keramika rozložena takto (viz též *tabulka 1*): u hlavy nad temenem jedna nádoba (oba pohřby v hrobě 53, hroby 59 a 61), dvě nádoby (hrob 48) nebo tři nádoby (hroby 22 C, 57 a 62). U těla (před trupem) byla uložena jedna nádoba v hrobech 22 E, 57, 58 a 60, dvě nádoby pak v hrobě 22 B, přičemž přímo u těla posledního pohřbeného byly nalezeny i kostěné artefakty v hrobě 22 D. V prostoru pod nohama (v nohách) se vyskytla jedna nádoba (hroby 57, 59, 61 a 62) nebo dvě nádoby (hroby 22 C, 22 D, 60 a pohřeb 53 B). V hrobě 22 C je ovšem směrodatná pouze poloha tří nádob u hlavy, torza dvou misek v nohách patří nejspíše předchozímu pohřbu a byly do nohou shrnuty společně s lidskými ostatky. Stejně tak neprůkazná je poloha dvou nádob v hrobě 48, kde není jasné, kterému z pohřbených vlastně byly nádoby původně darovány. Nejrozšířenější variantou rozmístění hrobových přídavek na pohřebišti je tedy položení jedné nebo tří nádob u hlavy nad temeno a jedné nádoby k nohám v hrobech 22 C, 57, 59, 61 a 62 (k rozložení milodarů a jejich skladbě podrobně Matoušek 1982, 43–48).

Měděné kroužky či spirálky, označované jako záušnice (nebo jiná vlasová ozdoba), byly nalezeny či jen identifikovány vždy u lebky v místech kolem uší v hrobech 22 C, 22 D, 48 a dvakrát v hrobě 53. Kostěný hrot z hrobu 52 byl přimíšen ve skrumáži lidských kostí a pazourková šipka z hrobu 61 byla nalezena v zásypu. O drobných zlomcích spálených zvířecích kostí, rozsypaných u stěny v hrobě 68, lze říci jen to, že z dochované a vyzvednuté drtě nelze rozpoznat nic. Ojedinele se vyskytující zlomky zvířecích kostí ze zásypu některých hrobů považujeme za náhodné intruze, stejně tak v zásypech přimíšené zlomky sídlištní keramiky (např. v hrobech 42, 53, 57, 58, 59 a 61).

Z hlediska vazby milodarů na pohlaví pohřbených lze konstatovat snad jen to, že měděná záušnice se vyskytla jak u muže (hrob 22 D), tak u ženy (hrob 22 C) i u dětí (hrob 53). I vzhledem k malé četnosti použitelných hrobových celků (pouhých deset) nelze další zákonitosti stanovit. Nejčastěji se vyskytující kombinací keramických tvarů je hrnec s jinou nádobou (čtyřikrát), resp. hrnec s mísou a hrnec + mísa s dalším typem nádoby (dohromady pětkrát). Nejpočetnějším keramickým typem z hrobů je hrnec s jedním uchem (13 kusů), po něm pak mísa (9 kusů).

Za pozoruhodné terénní zjištění považujeme fakt, že žádná z nádob přidaných do hrobů nestála přímo na dně hrobové jámy. V podstatě ani nestály, ale většinou ležely v různých polohách ve výplni hrobu, vždy na vrstvě zásypu o různé mocnosti. Jako nejvýraznější příklad lze uvést pohárek č. 3 v hrobě 62, který byl umístěn vysoko ve výplni, asi 20 cm nade dnem hrobu (obr. 18:3). Nádoby v ostatních hrobech většinou spočívaly na vrstvě výplně o mocnosti 5 až 10 cm. Totéž pak platí i pro lidské kosterní pozůstatky.

1 2
3 4

Obr. 16. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – hrob 52 od severu; 2 – hrob 52 od západu; 3 – detail hrobu 52 od východu; 4 – hrob 53

Číslo hrobu	Orientace	Rozměr hrobu v cm	Hloubka hrobu v cm	Použití kamene	Počet jedinců (minim.)	Věk, příp. pohlaví	Poloha rukou	Poloha trupu	Poloha nohou	Keramika	Jiné milodary
22 B	JIV - SSS	186 x 100	60	ne	1	adultus I, žena	zkřížené na hrudi	na boku/zádech	silně skrčené před pánví	1. hrnec 2. džbán (u těla)	
22 C	J - S	200 x 50	32	ne	2	1. adultus I, žena 2. adultus I, žena	1. silně skrčené před hrudí	1. na boku	1. skrčené před pánví	1. miska 2. miska (v nohách) 3. miska na nož. 4. hrnec 5. džbán (u hlavy)	měděný kroužek
22 D	JIZ - SSV	242 x 100	80	2 kameny v zásypu nad tělem	5	1. adultus II, muž 2. juvenis, žena 3. maturus I, žena 4. maturus II/senilis, muž 5. juvenis	1. zkřížené na hrudi	1. na zádech	1. skrčené šikmo vzhůru	1. menší hrnec 2. větší hrnec (v nohách)	1. kostěné šidlo 2. kostěná destička (u těla) 3. měděná spirálka
22 E	J - S	90 x 70	34	ne	1	infans II	silně skrčené před hrudí	na boku	silně skrčené před pánví	hrnec (u těla)	
42	JZ - SV	160 x 130	30	ne	1	adultus I, muž	skrčené před hrudí	na boku	silně skrčené	ne	
48	JIZ - SSV	215 x 70	18	ne	4	1. infans III 2. infans III 3. maturus I 4. maturus II		1. na boku	1. silně skrčené před pánví	1. hrnec 2. pohárek (u hlavy)	původně měděný kroužek u jednoho z dětí
52	JIZ - SSV	225 x 115	30	3 kameny v rozích plochy s kostmi	4	1. maturus II/senilis, muž 2. adultus II, muž 3. adultus I, žena 4. maturus		na boku		1. hrnec 2. miska 3. hrnec	kostěný hrot
53	JZ - SV	160 x 120	20	po 1 kameni za hlavou a v nohách	2	1. infans II 2. juvenis (žena?)	2. skrčené před tělem	1. na boku 2. na boku		1. hrnec 2. miska (u hlavy) 3. větší hrnec 4. menší hrnec 5. lžice (v nohách)	měděný kroužek (oba), zvířecí kosti?
57	JIZ - SSV	215 x 120	28	1 kámen v zásypu u stěny	3	1. juvenis/adultus I 2. juvenis/adultus I, žena 3. maturus	1. složené na břiše	1. na boku/zádech	1. silně skrčené před pánví	1. větší hrnec 2. džbán (u hlavy) 3. hrnec (u těla) 4. menší hrnec (v nohách) 5. menší hrnec (u hlavy)	
58	JZ - SV	180 x 110	58	ne	1	juvenis/adultus I	zkřížené na hrudi	na boku/zádech	silně skrčené	hrnec (u těla)	
59	JZ - SV	245 x 110	40	ne	1	infans				1. miska (u hlavy) 2. hrnec (v nohách)	
60	JZ - SV	185 x 95	38	ne	1	infans III	zkřížené před hrudí	na boku	skrčené před pánví	1. amfora (u těla) 2. hrnec 3. miska (v nohách)	
61	JZ - SV	223 x 110	54	ne	1	adultus II, muž	zkřížené na hrudi	na boku/hrudi	skrčené před pánví	1. hrnec (u hlavy) 2. miska (v nohách)	pazourkový hrot v zásypu
62	JIZ - SSV	205 x 85	27	1 velký v zásypu u stěny, 1 malý pod hlavou	1	infans III	před hrudí	na boku	skrčené	1. pohárek 2. bezúčkový hrnec 3. pohárek (u hlavy) 4. miska (v nohách)	
68	J - S	205 x 115	19	ne	1	juvenis		na boku	skrčené	ne	spál. zvířecí kosti

Tab. 1. Praha-Děbice, ul. Řečná. Přehledná tabulka shrnující nejdůležitější údaje o hrobech a pohřbených

Otázka mohyl. Na závěr je nutné zmínit i několik pozorování týkajících se problému existence mohylových násypů nad hroby. Je nezpochybnitelné, že kostrové hroby staroúnětické kultury na pohřebišti musely být v terénu nějak označeny. To vyplývá naprosto jasně z vícenásobných opakovaných pohřbů do jedné hrobové jámy, které tvoří celou třetinu celkového počtu hrobů. Bez označení hrobů na povrchu by nebylo možné hroby otevírat a ukládat do nich nové mrtvé, zejména s takovou přesností, jaká byla na pohřebišti podchycena. O povaze tohoto označení nám však terénní výzkum neprozradil nic. Lze naprosto volně spekulovat a diskutovat o tom, jakou podobu označení hrobu mělo, příp. jaká varianta je pravděpodobnější. Obecně je archeology přijímána myšlenka o vytváření mohylových násypů nad hroby v mladém i pozdním eneolitu a dokonce kontinuita tohoto zvyku do doby bronzové. Musíme si však uvědomit, že k označení hrobu v terénu stačil i velký kámen, zaražený dřevěný kůl, v podstatě jakákoliv značka z trvanlivého materiálu na povrchu. Skutečně rozměrný mohylový násyp přinášel mj. i problém, kde vzít dostatek materiálu na jeho nasypání. Tzv. mohyly nebo spíše pohřební památníky mohly mít nejrůznější podobu i při použití pouhé zeminy (viz např. *Kostka 2008*, obr. 7 podle *Richards 2005*, 26). Pro označení hrobu postačoval i menší, nepřilíš vysoký rov navršené hlíny, třeba obdélného půdorysu, který lépe znázorňoval polohu a rozměr hrobu pro další použití.

Na pohřebišti u Ďáblic nebyly zachyceny žádné přímé doklady pro potvrzení teorie o klasických mohylových násypech, byla však odkryta jedna situace, která nepřímou podporuje spíše negativní stanovisko k jejich existenci. Jde o objekt 22, kde tři hroby ze čtyř v řadovém uspořádání překrývá dům z doby římské (obr. 3). Poloha čtyř hrobů velmi těsně u sebe přímo vybízí k úvaze o opakovaných pohřbech příbuzných společně pod jednu mohylu – do jakési další, ještě rozvinutější formy rodinné hrobky. Avšak: 1. orientace jednotlivých hrobových jam ve skupině vůči světovým stranám není jednotná, ale mírně se liší; 2. tak velký mohylový násyp, který by překryl najednou všechny čtyři hroby, by rozhodně ztěžoval otevírání starých hrobů, manipulaci s ostatky v nich a ukládání nových mrtvých do staré jámy tak přesně, jak bylo zjištěno v hrobě 22 D; 3. čtvrtý hrob v řadě (22 C) se nalézá již mimo půdorys domu, který jinak překrývá ostatní tři, a je porušován pouze sloupovou jamkou vedle zahloubené podlahy domu; 4. nepřipadá nám příliš reálné, že pokud by mohyly byly v terénu ještě čitelné, stavitelé jednoho domu (další podobné domy se vyskytují kolem rozptýlené v rovině) by si ke stavbě zvolili právě násyp na okraji mohylníku, a k tomu pouze jeho část. To, že ve starší době římské byl přímo na tři ze čtyř sousedících hrobů postaven dům se zahloubenou podlahou, svědčí přinejmenším o tom, že v té době už nezbylo po mohyle ani stopy.

Tento fakt zdůrazňujeme i proto, že pokud bychom existenci mohyl připustili, pak terénní situace objektu 22 stojí v přímém protikladu k některým úvahám i dalekosáhlým závěrům L. Šmejdy (*Šmejda 2001*, 504–505) o kontinuitě pohřebních areálů a respektování pravěkých hrobů pod mohylami při pozdějším (v jím uváděném případě pohřebišti v Brandýsku, okr. Kladno, raně středověkém) pohřbívání. Vždyť od 22. století př. Kr. do 2. století po Kr. (hřbitov u Ďáblic) uplynula kratší doba než od 24. století př. Kr. do století devátého (pohřebišti v Brandýsku) a v terénu již zřejmě žádná mohyla rozeznatelná nebyla. I proto se kloníme k názoru, že hroby byly původně v terénu označeny jiným způsobem než mohylovým násypem.

ROZBOR A DATOVÁNÍ NÁLEZŮ

Z celkem 15 prozkoumaných hrobů, tvořících poměrně nevelkou pohřební skupinu, z níž se prostorově částečně vyčleňoval pouze hrob 42, se podařilo získat dosti početný soubor keramických nádob (včetně zlomků hliněné lžice), společně s několika fragmenty měděných vlasových ozdób, kostěnou industrií a silicovým hrotem šípu. Přestože dva hroby (42 a 68) neobsahovaly žádné dochovatelné milodary, lze je s velkou pravděpodobností kulturně přiřadit k ostatním, a to vzhledem k horizontálně stratigrafické situaci či pohřebnímu ritu. Nejprve se budeme věnovat stručnému typologicko-chronologickému rozboru 35 rekonstruovatelných nádob, jejichž vypovídací hodnota je pro určení časového postavení Ďáblického pohřebišti v rámci české únětické kultury rozhodující.

Již na první pohled působí analyzovaná keramická výbava poměrně homogenním dojmem, což zřejmě ukazuje na nepřilíš dlouhou dobu užívání tohoto pohřebišti v průběhu staršího úseku únětické kultury. Jestliže je celkově zařazení keramických nálezů do náplně starší únětické kultury nezpochybnitelné, pak určitá diskuse může nastat při snaze o stanovení přesnějšího časového postavení pohřebišti v jejím rámci. Novější bádání sice nezřídka rezignuje na detailnější periodizaci únětické kultury v Čechách a spokojuje se s nejzákladnějším dělením na starší a mladší období (cf. *Jiráň ed. 2008*, 28–30, 41–45, obr. 18–20), avšak v řadě případů nálezky přece jenom umožňují o něco podrobnější klasifikaci.

Nemusíme samozřejmě pro starší únětickou kulturu beze zbytku akceptovat v některých ohledech problematické čtyři fáze V. Mouchy (1961; 1963), ale minimálně rozdělení tohoto časového úseku na dva stupně se díky práci M. Bartelheima (1998) jeví jako velmi reálné a rámcově odpovídající i staršímu třídění I. Pleinerové (1966; 1967), vytvořenému na základě analýzy materiálu ze severozápadních Čech. V poslední době je také stále více upřesňována keramická charakteristika staroúnětické fáze (např. Kněževes: *Smejtek 2001*; Lázně Toušeň: *Moucha – Špaček 2011*; Kvíc: *Moucha 2012*), zatímco podrobnější vymezení obsahové náplně počátečního protoúnětického období v Čechách – na rozdíl od Moravy (např. *Ondráček 1967*; *Peška 2009*) – stále ještě postrádáme (v podstatě pouze *Moucha 1959*; 1963, 24–29). V souvislosti se sledováním typologického vývoje keramiky je třeba zdůraznit, že vývoj ve starším období únětické kultury byl zřejmě plynulý, přičemž musíme počítat se vzájemným prolínáním jednotlivých relativně chronologických horizontů i delší životností některých keramických tvarů či výzdobných prvků (*Moucha 2012*, 203).

Jak se pokusíme doložit v následujícím rozboru, tak s pohřbíváním na lokalitě u Řepné ulice v Praze-Ďáblicích musíme počítat během staroúnětické fáze – či spíše hlavně její starší části – ve smyslu třídění V. Mouchy (1961; 1963), resp. zhruba v mladším úseku 1. stupně únětické kultury podle M. Bartelheima (1998). Vymezení tohoto časového intervalu (*obr. 19*) vychází zejména z absence starších protoúnětických prvků (nagyrevské džbány, plastické vousy pod kořenem ucha, rytá klikatkovitá výzdoba ad.) na straně jedné a velmi sporadického výskytu či absence typických mladších atributů (např. třásňová výzdoba či horizontální ucha) na straně druhé. Toto relativně chronologické postavení analyzovaných hrobů pak vcelku dobře koresponduje se dvěma získanými radiokarbonovými daty, čehož si ještě blíže všimneme v závěru této kapitoly.

Poměrně archaicky působí v celém souboru džbány či džbánky s nízkou položenou výdutí, které nezapřou své předlohy ve vakovitých tvarech protoúnětické fáze (např. *Moucha 1959*, *obr. 11:5*; 1961, *Taf. IV:2*; 1963, *Abb. 4:3*; 9:3). Džbány této charakteristické profilace mohou být na počátku staroúnětického období ještě opatřeny plastickými vousy pod uchem, rytým třásňovým ornamentem ve tvaru obráceného písmene Y či klikatkovitou výzdobou, které pak v dalším vývoji prakticky nahrazují klasické třásně, jak je to patrné např. na pohřebišti v Lázních Toušeni (*Moucha – Špaček 2011*, 209, *obr. 4:B1*; 5:C1; 7B:1). V Ďáblicích nalezené dva džbány byly nezdobené a jen minimální aplikace výzdobných prvků je ostatně pro celý tento keramický soubor charakteristická.

Z hrobu 57 pochází džbán s nízkou položenou oblým lomem výdutě a prohnutým hrdlem, odsazeným od těla nevýraznou lištou (*obr. 11:2*), jehož původ musíme jednoznačně hledat ještě v protoúnětických tvarech, a to spíše na Moravě (*Ondráček 1967*, 396–399; *obr. 8:6–7,11*; 14:3; 23:1–2; 24:3; 29:10; *Čížmář – Dvořák 1985*, 423–424, *obr. 4:9,12*; *Stuchlík – Stuchlíková 1996*, 101, 23:4; 29:8) než v materiálu z Čech, kde se oblý (v moravské terminologii „tupý“) lom pod největší výdutí džbánů neobjevuje tak často (*Moucha 1959*, *obr. 11:5*; 1963, *Abb. 9:3*; 10:2; *Hásek 1959*, *tab. XIV:1*; XV:5; XXI:6; *Pleinerová 1966*, *obr. 23:1*). Ďáblický exemplář bychom podle nejnovější typologie moravské protoúnětické keramiky mohli přiřadit ke členěným džbánům typu Bedřichovice (varianty Bedřichovice /CBe1/ a Pavlov /CBe2/), přičemž analogické tvary pocházejí na pohřebišti v Pavlově z hrobů, pro něž existují radiokarbonová data 3849 ± 49 BP a 3760 ± 55 BP (*Peška 2009*, 90, 124–138, *tab. 2:9*; 7:6; 18:5; 22:2).

Druhý džbán z Ďablic je nečleněný, plynule esovitě profilovaný s nízkou posazenou oblou výdutí (*obr. 8:8*) a byl součástí poměrně bohaté výbavy hrobu 22 C. Tvarově také vychází z protoúnětických vakovitých džbánů, s nimiž se v různě modifikované podobě můžeme setkat po celou staroúnětickou fázi, a to jak ve zdobených (převážně třásňovým ornamentem), tak i nezdobených variantách (např. *Jíra 1923*, *obr. 5:5–6*; *Stocký 1926*, *tab. III:5,13*; *Hásek 1959*, *tab. XVI:3*; *Moucha 1961*, *Taf. X:6*; 1963, *Abb. 2:5,8*; 2012, *obr. 4:A2*; 5:B1; *Vencl 1970*, *obr. 2:8*; *Kovářík 1980*, *obr. 20:2*; *Moucha – Špaček 2011*, *obr. 7:B1*). Podobnou morfologickou charakteristiku má i malý džbánek s nízkou oblou výdutí (*obr. 8:2*) z hrobu 22 B.

Nejpočetnější skupinu nálezů z Ďáblického pohřebiště představují keramické tvary, které v závislosti na jejich rozměrech můžeme označit za hrnky nebo větší nádoby (hrnce) s uchem. Jsou většinou plynule esovitě profilovány a jen výjimečně se u nich objeví náznak lehkého či zřetelnějšího odsazení hrdla od převážně baňaté výdutě, jejíž maximální průměr je vždy větší než ústí nádoby (hrob 22 B – *obr. 8:1*; hrob 22 D – *obr. 9:2*; hrob 53 – *obr. 10:7*; hrob 57 – *obr. 11:4*). Menší esovité hrnky vertikální stavby pocházejí z hrobů 22 E (*obr. 9:6*), 53 (*obr. 10:7–8*) a 52 (*obr. 10:1*), přičemž posledně jmenovaný celek obsahoval i stejně profilovanou nádobu výrazně větších rozměrů (*obr. 10:3*). Masivní silnostěnný hrnec esovitě profilace s robustním uchem a zhruba stejným průměrem ústí i výdutě byl nalezen v hrobě 58 (*obr. 11:5*).

Širší nezdobené esovitě profilované hrncovité nádoby s baňatou výdutí a páskovými uchy v podhrdlí, které byly součástí pohřební výbavy v hrobech 22 D (*obr. 9:1–2*), 57 (*obr. 11:1,4*) či 59 (*obr. 11:7*), upomínají svojí morfologií, stejně jako některé předchozí exempláře (*obr. 8:1*), na starší příbuzné tvary protoúnětické

1 2
3 4

Obr. 17. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – hrob 57; 2 – jižní část hrobu 57 od západu; 3 – hrob 58; 4 – hrob 59

fáze (např. Černuc, Tursko: *Moucha* 1963, 24–26, Abb. 9:8,15; Praha-Dolní Počernice: *Hásek* 1959, tab. IX:2; XXV:6; Kněževés: *Smejtek* 2001, 233–234, obr. 30:A1). Na samém počátku vývoje únětické kultury měly tyto nádoby zřetelněji odsazené hrdlo a ucho vybíhající ještě přímo z okraje (např. Řeporyje: *Moucha* 1959, 90–91, obr. 11:3,4), avšak v průběhu staroúnětické fáze se tvary podobné výše uvedeným staly již zcela běžnými (cf. např. *Jíra* 1923, obr. 5:3,8,15,17; 6:3,16,19; *Stocký* 1926, tab. III:3,6; IV:9; 1927, tab. LXXXVI:3,5; *Hásek* 1959, tab. X:6–7; XI:6; XII:1,4,6; XIII:2; XVII:3–4; XXIII:7; *Moucha* 1961, Taf. II:1,6; VIII:1; IX:10; X:2; 2012, obr. 4:A1, B2; 5:A1, B3; *Pleinerová* 1960b, obr. 13:5; 18:6; *Kovářík* 1980, obr. 19:1; 20:5; *Moucha – Špaček* 2011, obr. 4:A1; 7:A1).

Pouze ve dvou případech máme u těchto nádob z Ďáblic doloženu rytou výzdobu, která je jinak pro staroúnětické období typická. Exemplář z hrobu 48 má v podhrdlí pás jemných oběžných rýh, z něhož v nepravidelných vzdálenostech spadá osm různě početných svazků třásní (obr. 9:7). Druhá zdobená nádoba pochází z hrobu 61 a byla v úrovni spodního kořene ucha opatřena pouze třemi jednoduchými vodorovnými rýhami (obr. 12:5). Pro úplnost je třeba ještě dodat, že v horní vrstvě zásypu hrobu 57 byl nalezen tenkostěnný zlomek nádoby, zdobený dvěma na sebe kolmými svazky rytých linií, tedy třásňovým ornamentem.

Vedle poměrně plynule profilovaných (prakticky nečleněných) hrnků a jejich rozměrnějších obdobjí, se na ďáblickém pohřebišti ojediněle vyskytly i varianty s oble zalomenou střední (hrob 60 – obr. 12:2) nebo dolní výdutí (hrob 53 – obr. 10:5) a dvakrát jsou zastoupeny také nádoby s výrazně zalomenou výdutí. Nádoba z hrobu 22 D má ostrou hranu nad nízkým spodkem a oběžnou lištu na podhrdlí, ze které se přes výduť k zalomení táhnou tři nepravidelně rozložené dvojice svislých plastických žeber (obr. 8:7).

Po morfologické stránce má tato nádoba analogie např. mezi nálezy ze staroúnětických hrobů ve Velkých Žernosekách (*Moucha* 1961, 10, Abb. 6, Taf. III:6) či Hrdlech (*Pleinerová* 1966, 352, obr. 5:6), avšak aplikace plastické žebrované výzdoby není obecně u keramiky ze staršího období únětické kultury příliš rozšířená. V souvislosti s plastickými žebry zdobeným džbánkem z hrobu staroúnětické fáze v Kvíci uvádí V. Moucha (2012, 196, 202, obr. 3:B7) příklad výskytu tohoto typu výzdoby na střepovém materiálu ze sídlištního objektu v Praze-Čimicích, který je ovšem datován až do 3. či dokonce na počátek 4. fáze jeho třídění (*Havel* 1980, 148–149, obr. 7:2; 8:6). Zařazení naší nádoby do staroúnětické fáze podporuje především náleзовý kontext hrobu 22 D, v němž se vyskytuje také poměrně starobylý vakovitý džbán (obr. 8:8). Na překážku tohoto datování není ani zalomení pod výdutí, neboť výraznější profilaci keramiky neznáme jen z mladších fází únětické kultury, ale i z období protoúnětického, a to nejen u džbánů (např. *Hospozín: Stocký* 1927, 312, tab. LXXXV:10; *Moucha* 1963, 24, Abb. 9:2; dále cf. např. *Moucha – Špaček* 2011, 208–209).

Ostré zalomení na výdutí má rovněž hrnek z hrobu 57 (obr. 11:3), který obsahoval také džbán se spodní oble lomenou výdutí (obr. 11:2). Tyto tvary se v různých velikostech i stupních zalomení celkem běžně objevují v souborech staroúnětické fáze (např. Praha-Dolní Počernice: *Hásek* 1959, 15, 17–18, tab. VIII:1,5–6; XI:6; Velké Žernoseky: *Moucha* 1961, 12, Taf. V:5; Dlažkovice: *Pleinerová* 1966, 354, obr. 5:1; Praha-Čakovice: *Kovářík* 1980, 86, obr. 20:3) a o jejich členěné profilaci platí to, co již bylo uvedeno v souvislosti s předchozí nádobou.

Výraznou dvojkónickou profilaci, avšak s poměrně oblým lomem na maximální výdutí, můžeme pozorovat u větší bezuché nádoby z hrobu 62 (obr. 12:10). Od výše probírané, morfologicky příbuzné kategorie hrnků či objemnějších hrncovitých nádob s lomenou výdutí ji odlišuje absence ucha, jehož případná druhotná ztráta nepřipadá v úvahu, neboť je dochován celý tvar bez jakýchkoliv povrchových stop po odlomení. Tím se tato nádoba stává jakýmsi solitérem, který by byl jako ojedinělý nález bez kontextu nejen blíže nedatovatelný, ale prakticky i kulturně nezařaditelný. Určitou velmi vzdálenou analogii z únětického prostředí by nám snad mohly poskytnout menší nádobky ve tvaru stlačené koule, či přímo dvojkónické s různě zřetelným lomem a úzkým kruhovým ústím, někdy také plasticky zdobené, jaké nacházíme především v hrobech klasické fáze (např. *Pleinerová* 1959, 101, obr. 13; *Moucha* 1963, Abb. 15; *Kovářík* 1980, 87, obr. 20:11; *Horálková-Enderová – Štrof* 2000, tab. 6:7; 10:1; 17:2; 18:14; 22:8; 25:3; 28:4). Toto srovnání však značně pokulhává nejen z důvodu mladšího datování těchto exemplářů, ale i kvůli jejich malým rozměrům a faktické neexistenci jakéhokoliv hrdla s okrajem.

Posledním početněji zastoupeným keramickým druhem na ďáblickém pohřebišti jsou mísy, představující všeobecně nedílnou součást hrobového inventáře starší únětické kultury. Vedle chronologicky průběžných tvarů, jako jsou mísy s nálevkovitě rozevřenými přímými stěnami a nožkovitým odsazením u dna (hrob 22 C – obr. 8:3; hrob 53 – obr. 10:6), případně stěnami mírně prohnutými (hrob 22 C – obr. 8:4), nepravidelně formovanými (hrob 52 – obr. 10:2) či lehce oblými (hrob 62 – obr. 12:9), jsou zde také o něco zajímavější exempláře s výčnělkem, slepými i skutečnými oušky, nebo na nožkách.

1 2
3 4

Obr. 18. Praha-Ďáblice, ul. Řepná. Terénní fotodokumentace hrobů: 1 – hrob 60; 2 – hrob 61; 3 – hrob 62; 4 – hrob 68.
Obr. 13–18 foto M. Kostka

Z hrobu 61 pochází nálevkovitě rozevřená mísa s nožkovitě odsazeným spodkem, přímými stěnami a čtyřmi vodorovnými výčnělky, nepravidelně rozmístěnými pod zaobleným okrajem (*obr. 12:4*). Rozevřené mísy s různě tvarovanými výčnělky – většinou v počtu čtyř – pod okrajem, nebo z něho přímo vytažené, se celkem běžně objevují v protoúnětické kultuře na Moravě (*Ondráček 1967, 404, obr. 6:7; 8:1; 9:11; 12:4; 13:2; 16:2; 21:1; 23:8; 25:5; 30:10; Čížmář – Dvořák 1985, obr. 4:6; 6:9; 8:3,6; Stuchlík – Stuchlíková 1996, 96–97, obr. 23:5; 24:4; 33:10; Peška 2009, 88, 109–110, tab. 25:3*). V Čechách se s výčnělky na stěnách či u okrajů mís setkáváme v protoúnětické, a zejména pak staroúnětické fázi, jak nám dokládají nálezy z řady pohřebišť (např. Sáany: *Moucha 1963, 17, Abb. 4:6; Pátek: Moucha 1963, 17, Abb. 5:14; Praha-Čimice: Havel 1981, 75, 79, obr. 3:1–2; Praha-Bubeneč: Jíra 1923, obr. 5:14,23; 6:7; Zlonín: Stocký 1926, tab. III:10–11; Praha-Dolní Počernice: Hásek 1959, tab. XII:5; XVI:8; XXII:7; XXVII:5; Velké Žernoseky: Moucha 1961, Taf. V:1; Blšany: Pleinerová 1960b, obr. 6:1; 9:2; Louny: Pleinerová 1966, obr. 19:4; Praha-Běchovice: Vencl 1970, 140, tab. I:2; Lázně Toušeň: Moucha – Špaček 2011, obr. 4:A2; 5:B2; 7:B2; Kvíc: Moucha 2012, obr. 4:A3; 5:B2). M. Bartelheim (1998, 36, Taf. 43:L4.3; Diagramm 6) omezuje časové rozšíření mís s výčnělky na svůj 1. stupeň starší únětické kultury, ale jejich výskyt může být zřejmě o něco delší, jak ukazují např. nálezy z Prahy-Kbel (*Stocký 1926, tab. IV:3,5,15*), kde se podle V. Mouchy (1963, 29, Abb. 12:10,14) pohřbívalo na přelomu 2. a 3. fáze únětické kultury.*

Kromě plochých vodorovných výčnělků mohou být mísy opatřeny také několika svislými žebrovitými výstupky přes oběžný žlábek pod okrajem, jak to vidíme u hrubě tvarované, oble rozevřené mísy z hrobu 60, která má těchto nepravidelně rozložených slepých oušek celkem pět (*obr. 12:3*). Svislé výčnělky, umístěné v různém počtu u okraje nálevkovitě rozevřených či profilovaných mís, známe na Moravě především z protoúnětického až staroúnětického období (*Ondráček 1967, 404, obr. 8:4; 9:7; 10:12; 20:4; 22:4; 30:4; Stuchlík – Stuchlíková 1996, 97, obr. 23:1; 24:1,6; 26:11; 28:5; Stuchlík 2002, 70, obr. 2:8; 3:4; Peška 2009, 107–113, tab. 6:11; 9:5; 10:3; 11:11; 41:3; 42:7; 43:3*) a s podobným časovým postavením bude zřejmě třeba počítat i v českém prostředí.

Pět po obvodu nepravidelně rozmístěných svislých výčnělků (dnes je jeden odlomen) měla také mísa s nálevkovitě rozevřenými, mírně oblými stěnami z hrobu 59 (*obr. 11:6*). Na rozdíl od předchozího exempláře byly tyto výstupky kolmo proděravěny, avšak pouze poměrně nevelkými otvory, takže spíše než jako klasická ucha mohly sloužit k provlečení a uchycení nějakého organického úvazu (šňůry?). Obecně mladoeneolitické inspirace víceúčelých mís jsou zřetelné (např. *Hájek 1968, Taf. IV:2,5*) a v nejrozličnějších modifikacích – co do profilace stěn i počtu, tvaru či velikosti uch – se s nimi v českomoravském prostoru následně setkáváme především během staršího období únětické kultury (např. *Hásek 1959, tab. VII:3; XXV:5; Pleinerová 1966, obr. 49:5; Havel – Kovářík 1982, obr. 2:2; Bartelheim 1998, Diagramm 3,6; Taf. 42:L1.5; Smejtek 2001, obr. 20:1; 28:1; Čížmář – Dvořák 1985, obr. 3:3; 4:11; 7:3; Stuchlík – Stuchlíková 1996, obr. 24:8; Peška 2009, tab. 2:8; 3:8; 20:6*). V případě některých esovitých tvarů, u nichž ouška překlenují nízké prohnuté hrdlo, však určitě musíme s jejich výskytem počítat ještě v prostředí mladoúnětickém (cf. např. *Neprobylice: Felcman 1896, tab. XXVIII:22*).

K zvláštním variantám mís, rovněž s prokazatelnými kořeny v mladoeneolitické kultuře zvoncovitých pohárů (cf. např. *Hájek 1968, Taf. IV:1,3,8–9; Endrödi 2004*), náleží různě profilované exempláře s většinou čtyřmi nožkami vybíhajícími ze dna, přičemž jejich celkový počet může kolísat od tří do šesti, výjimečně osmi. V Ďáblicích byla oble rozevřená mísa se třemi vodorovnými jazykovitými výčnělky pod mírně prohnutým hrdlem a dnem, opatřeným pěti nožkami oválného průřezu (*obr. 8:5*), nalezena v hrobě 22 C. Na Moravě se mísy na nožkách objevují poměrně vzácně, a to až na jednu výjimku, jen obecně řazenou do starší únětické kultury (Kyjov), výhradně v protoúnětických nálezových kontextech (Jiříkovic,

Únětická kultura v Čechách	Moucha 1961; 1963	Pleinerová 1966–1967	Bartelheim 1998		Praha-Ďáblice Řepná ul.
starší období (pozdní eneolit)	1. protoúnětická	Ia Ib	1	starší ÚK	
	2. staroúnětická		2		
	3. středoúnětická	3			
	4. předklasická		mladší ÚK		
mladší období (starší doba bronzová)	5. klasická	III	3	mladší ÚK	
	6. poklasická				

Obr. 19. Relativně chronologické postavení pohřebišť v Praze-Ďáblicích

Opatovice, Syrovice, Určice: *Stuchlík 2004*, 155–156, obr. 4). S poněkud odlišnou situací se však setkáváme v Čechách, odkud známe řadu nálezů mís na nožkách z hrobů, datovaných obecně do staršího období únětické kultury, resp. v detailnějším třídění do 2.–3. Mouchovy fáze či 2. stupně podle M. Bartelheima (např. *Hásek 1959*, tab. VII:4; *Moucha 1961*, Taf. X:3–4; XIV:8; XIX:6; 1963, Abb. 12:12; 13:11; 14:3; 19:14–15; 21:2; *Pleinerová 1960b*, obr. 10:1; 12:1; 20:3; 1966, 7:1; 19:2; 25:7; 26:3; 33:3; 38:3; 50:1; 57:9; *Bartelheim 1998*, Diagramm 3,6; Taf. 15:10; 24:16; 25:4; 30:8; 43:L5; *Smejtek 2001*, obr. 31:1; *Půlpán 2002*, obr. 2:4; 3:2; 6:4).

Samostatnou skupinku nádob z Ďáblických hrobů představují menší nádoby, které můžeme označit za pohárky a v jednom případě jako amforku. Nejvíce problematický exemplář pochází z hrobu 62, neboť jeho mírně prohnuté rozevřené hrdlo je dochováno jen částečně, a tak nelze zcela vyloučit ani původní přítomnost ucha (obr. 12:8). Nutno ovšem dodat, že jako hrnek či koflík s uchem by tento tvar do keramické náplně únětické kultury příliš nezapadal a ani jeho rekonstrukce s případnými dvěma oušky u okraje (ve smyslu dvouuchých nádobek z Netřeby: *Hájek 1953*, 201, obr. 1:1,3; *Bartelheim 1998*, 26, Taf. 40:F2) se nezdá příliš věrohodná, takže klasifikace „vázovitý pohárek“ bude zřejmě nepřijatelnější.

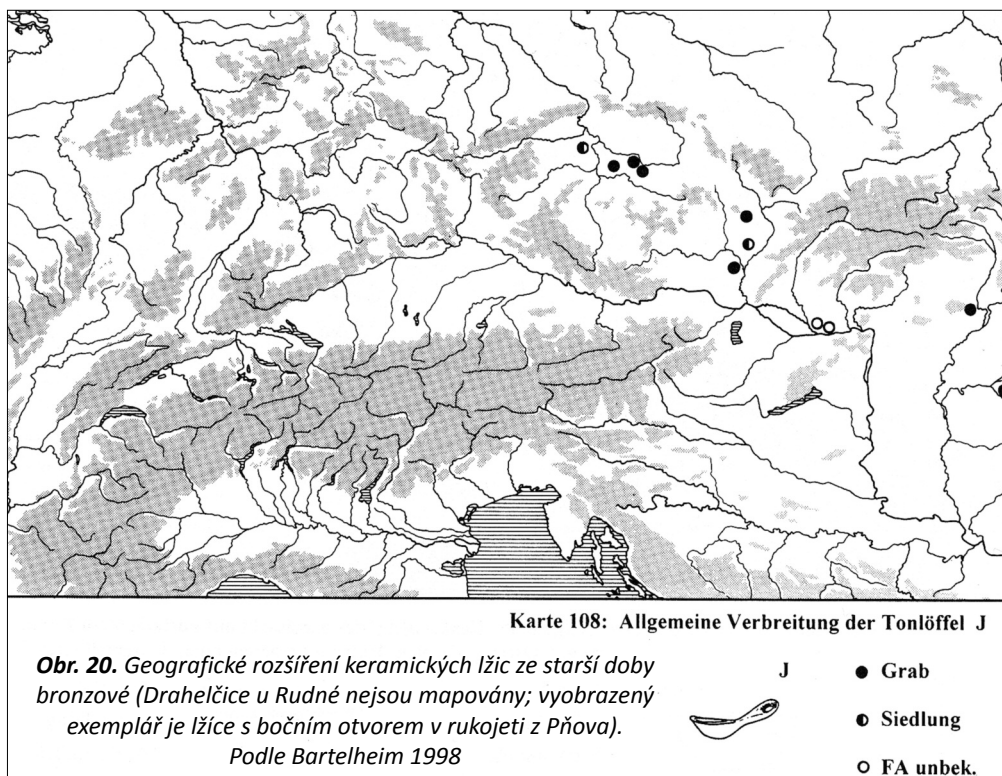
Naproti tomu amforka („dvouuchost“ netřeba zdůrazňovat, neboť vyplývá již z etymologie původního řeckého názvu) z hrobu 60 (obr. 12:1) představuje charakteristický lehce esovitě profilovaný tvar, známý ve štíhlejších i baňatějších variantách z řady nálezových celků protoúnětické a starounětické fáze (např. *Jíra 1923*, obr. 5:24–25; 6:1–2,4; *Stocký 1926*, tab. II:1; 1927, tab. LXXXIV:1–2; *Hásek 1959*, tab. 20:2,6; XXI:7; XXIV:5; XXV:3; *Moucha 1961*, Taf. VI:3; IX:11; XIII:1; 1963, Abb. 4:2; 5:8; 8:12,15; 9:13; 11:6,13,24; 17:9,20; 18:11–14; 19:25; *Pleinerová 1960b*, obr. 9:7; 1966, obr. 6:3; 27:4,7; *Vencl 1970*, tab. I:5; *Havel 1981*, obr. 3:6; *Moucha – Špaček 2011*, obr. 6:C1; 7:A3). V rámci nově vypracované relativní chronologie M. Bartelheima (1998, 26–27, Taf. 40:G1–2; Diagramm 3,6) je výskyt těchto amforek, které jsou ovšem označovány jako poháry s uchy, dáván do průběhu 1. stupně únětické kultury.

Mírně esovitě profilované pohárky, opatřené na hrdle oblým jazykovitým výčnělkem (hrob 48 – obr. 9:8), nebo v případě exempláře z hrobu 62 vodorovně plochým rozeklaným výčnělkem (obr. 12:7), nepatří mezi příliš výrazné nálezy a lze je jen obecně přiřadit ke keramice starší únětické kultury (např. *Pleinerová 1960b*, obr. 26:6; *Vencl 1970*, obr. 2:9). V tomto časovém úseku zřejmě dochází k postupnému prohýbání hrdla a jeho výraznějšímu odsazení, což patrně vedlo až ke vzniku ostřeji profilovaných pohárovitých nádob různé velikosti s jazykovitým či rozeklaným výčnělkem na podhrdlí, typických pro mladoúnětické období (např. *Moucha 1961*, Taf. XIV:13; 1963, Abb. 16:15; *Pleinerová 1966*, obr. 10:1; 52:4; 57:3; 58; 59:2; *Bartelheim 1998*, 27–28, Taf. 40:G4.1–2; Diagramm 3,6; *Smejtek 2001*, 234–235, obr. 23:A1).

Rozbor keramického inventáře z pohřebiště u Řepné ulice v Praze-Ďáblicích potvrdil jeho zařazení do starounětické fáze a i v jejím rámci lze tyto hroby zřejmě počítat spíše mezi starší (obr. 19), k čemuž nás vede několik důvodů. Pomineme-li na tomto místě výsledky radiokarbonového datování, tak z čistě typologického hlediska je to především doznívání starších (protoúnětických) forem vakovitých džbánů se spodní zalomenou či oblou výdutí, doprovázené jen mizivým zastoupením charakteristické starounětické trásňové výzdoby a absencí nádob s vodorovnými uchy, které se již ke konci tohoto období začínají objevovat (cf. *Moucha 1963*, 27–29). Naopak některé zde doložené keramické tvary mají pokračování v dalším vývoji a v pozměněné formě se s nimi můžeme setkat i v mladoúnětickém prostředí (např. mísy s více uchy nebo pohárovité nádoby). V porovnání s relativně velmi starobylými starounětickými hroby z Lázní Toušeň (cf. *Moucha – Špaček 2011*) se však Ďáblické pohřebiště jeví přece jen o něco mladší, i když nelze samozřejmě vyloučit, že pozorované rozdíly mohou být způsobeny také jinými faktory než chronologickými, např. odlišným lokálním vývojem.

Kromě výše probraných nádob byl na pohřebišti v Ďáblicích objeven ještě jeden zajímavý a poměrně málo obvyklý keramický výrobek, jakým je hluboká hliněná lžice (obr. 10:10). Byla nalezena v hrobě 53 a dochovala se z ní bohužel jen přední část, takže postrádáme informace o jejím celkovém tvaru i podobě držadla. M. Bartelheim (1998, 31, Taf. 41:J; Karte 26; 108) uvádí z území Čech nálezy šesti keramických lžic (obr. 20), přičemž čtyři byly regulérní součástí výbavy únětických hrobů (Praha-Dolní Počernice, Drahelčice, Křechoř, Pňov). Dva exempláře však pocházejí ze starých výkopů z konce 19. století na Slánské hoře, což jak známo je (či spíše byla) polykulturní lokalita, takže kulturní příslušnost těchto lžic je poměrně nejistá, neboť na podrobnější rozlišování nálezových kontextů se i přes dochované stratigrafie tehdy příliš nehledělo a získaný materiál z různých časových období je uváděn pohromadě (*Schmidt 1895*, 616, tab. XXXIV:17–18).

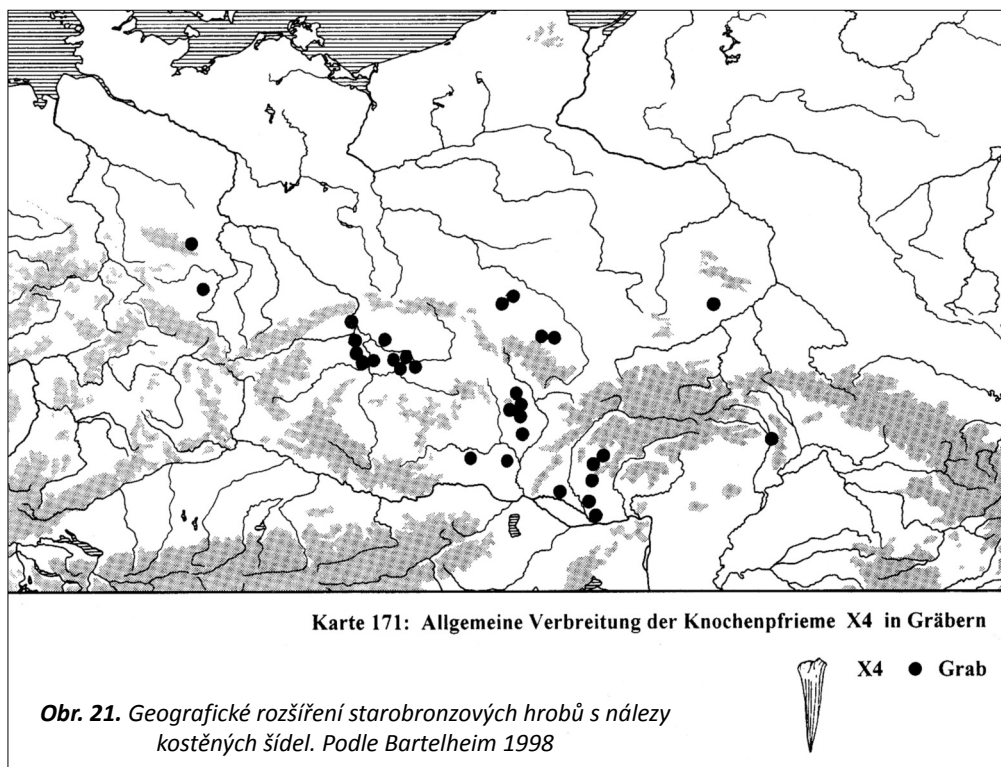
Lžice z hrobu 51 v Praze-Dolních Počernicích je poměrně mělká, nepravidelně oválná a má odlomené válcovité držadlo (*Hásek 1959*, 23, tab. XIX:6). Ulomenou rukojeť podobného tvaru má i lžice z rozoraných hrobů u Drahelčic (*Stocký 1927*, 314, tab. LXXXVI:9), zatímco z hrobového celku z Křechoře pochází exemplář s kuželovitým držadlem (*Dvořák 1931*, 5–6, obr. 2:3). Nejzajímavější tvar má pak hliněná lžice z únětického hrobu v Pňově, jejíž rukojeť je nasazena šikmo vzhůru a ze strany opatřena otvorem, vy-

tvářejícím na konci držadla závěsné poutko (*Dvořák* 1927, 359, tab. XCII:10). V podstatě jakákoliv z uvedených variant rukojeti byla u lžice z Ďáblic možná a hypoteticky nelze zcela vyloučit ani držadlo v podobě tuleje či jeho zakončení háčkem, i když pro ně dosud nemáme v únětických nálezech oporu. Z hrobů kultury zvoncovitých pohárů keramické lžice neznáme (*Bartelheim* 1998, 31), avšak jsou zmiňovány v souvislosti s kulturou se šňůrovou keramikou a třeba v její hornolužické skupině se lžice (naběračky) s háčkem na konci rukojeti objevují poměrně často (*Buchvaldek* 1986, 73, obr. 39:4–5).

Hliněné lžice samozřejmě nepatří k nějak chronologicky citlivým předmětům a podobně je tomu bohužel i v případě několika zbývajících nekeramických nálezů z Ďáblického pohřebiště. Z kostěné industrie si zaslouží pozornost šídla (*obr. 21*), objevující se v období únětické kultury nejen na sídlištích, kde je to celkem pochopitelné (např. *Pleinerová* 1966, 406, obr. 43:2; *Zápotocký* 1982, 366, 368, obr. 4:12,21; *Kovářík* 1983, 152, obr. 18:7,9,12–14), ale často také v hrobech (např. *Rataj* 1954, 311, obr. 6:1; *Knor* 1955, 584, obr. 277:14; *Hásek* 1959, 30, tab. XXVII:8), a to starší i mladší únětické kultury (*Bartelheim* 1998, 82, Taf. 48:X4; Diagramm 3,9,12; Karte 76; 171). V Ďáblicích bylo v hrobě 22 D nalezeno šídlo, zhotovené z podélně rozštípnuté dlouhé zvířecí kosti s ponechanou koncovou kloubní hlavicí (*obr. 9:5*) a z hrobu 52 pochází hrot s opracovanou špičkou oválného průřezu (snad rovněž šídlo nebo jehlice?), vyrobený rovněž z dlouhé kosti, jejíž kloubní hlavice však byla odlomena (*obr. 10:4*).

Mezi dosti neobvyklé a obtížně interpretovatelné kostěné artefakty náleží část kruhové destičky z ploché zvířecí kosti se středovým otvorem, lemovaným drobnými důlky (*obr. 9:3*), která byla nalezena v hrobě 22 D. Kostěné kotouče s otvorem známe v Čechách z některých únětických hrobů staršího stupně, ale mohou se objevit i v mladším období (např. *Polepy*: *Dvořák* 1926, 35, tab. VIII:19; *Třebovle*: *Píč* 1893, 356; *Velké Žernoseky*: *Moucha* 1961, 8, Taf. II:8; *Únětice*: *Ryzner* 1880, 366, tab. XIV:14), přičemž žádný z nich nemá důlkovanou výzdobu po obvodu středového otvoru. Vrtané kotouče se vyskytují na širším evropském území od východní Francie až po střední Podunají s těžištěm ve středním Porýní, jižním Bavorsku a Dolním Rakousku, kde se s nimi setkáváme především v počátcích starší doby bronzové (*Ruckdeschel* 1978, 193–195). Podle převažujícího umístění těchto kruhových destiček pod bradou a v okolí hrdla zemřelých se uvažuje o jejich navlékání na nějakou šňůrku a nošení na krku (*Bartelheim* 1998, 76–77, Taf. 47:U5). Konkrétní nálezová situace v Ďáblicích však této obecné interpretaci příliš nevyhovuje, neboť zde dokumentovaný kostěný kotouč s otvorem ležel v hrobě 22 D u loketního kloubu levé horní končetiny relativně intaktní kostry (*obr. 5:2.4*), což by spíše ukazovalo na nějaký závěsek nebo amulet navlečený na paži, případně upevněný někde na těle v blízkosti pasu.

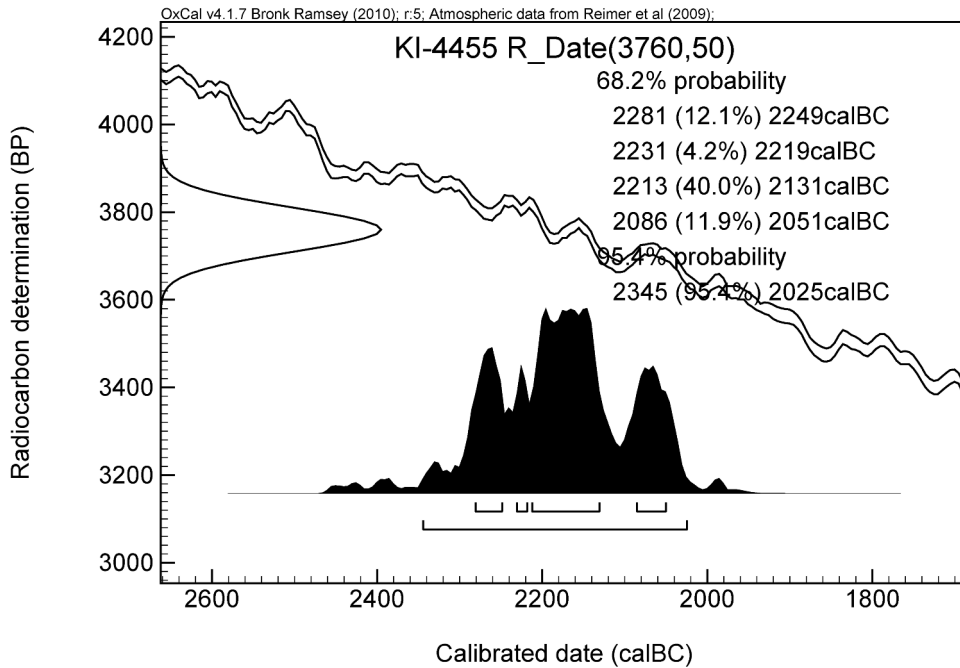

Ze tří ěáblických hrobů (hrob 22 C – obr. 8:6; hrob 22 D – obr. 9:4; hrob 53 – obr. 10:9) pocházejí silně zkorodované zlomky nejspíše měděných vlasových ozdob, patrně záušnic či spirálek, které ovšem nelze kvůli velmi špatné zachovalosti nijak typologicky hodnotit, a také jejich vypovídací schopnost z hlediska chronologického je prakticky nulová. To vcelku odpovídá situaci na ostatních pohřebištích staršího období únětické kultury v Ěechách (podobně např. Kněžves: *Smejtek 2001*, 233), neboť kovové (měděné) předměty se v tomto časovém úseku, náležejícímu ještě do pozdního eneolitu, objevují jen poměrně vzácně a ve většině případů jde právě o vlasové ozdoby. Na druhou stranu je třeba připomenout, že se nám všechny původně do hrobů vkládané kovové milodary zdaleka nemusejí zachovat, zvláště pokud jde o gracilní a korozi obtížně vzdorující drátěné šperky, jak naznačuje zelené zabarvení od iontů mědi na zlomcích lebek z hrobů 48 a 53 v ěáblicích.

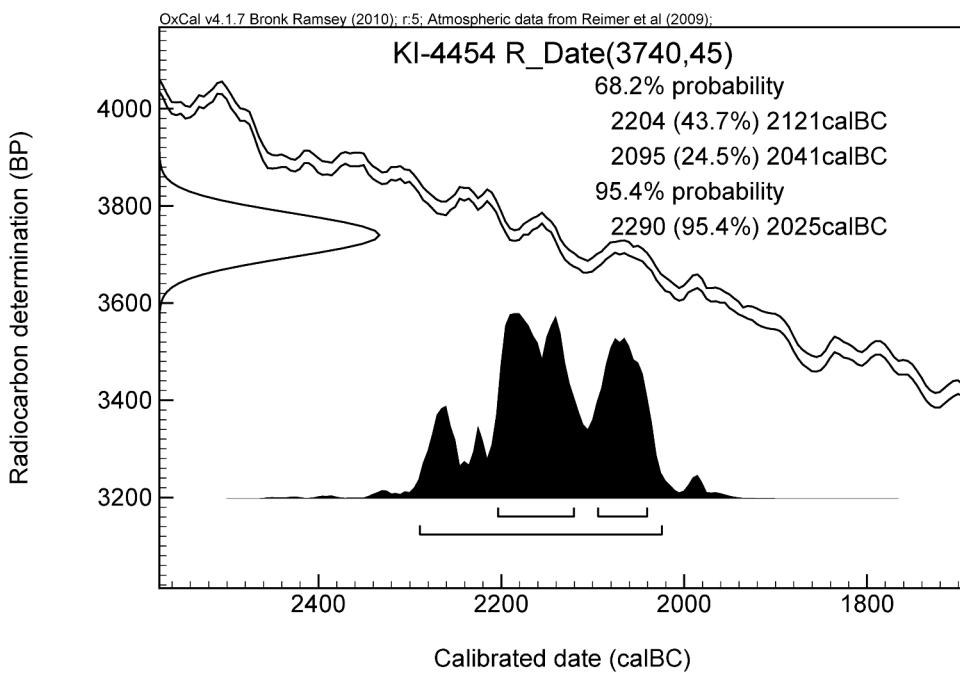
Posledním druhem nekeramických nálezů z analyzovaného pohřebiště je štípaná industrie, zastoupená hrotem šípů z baltského pazourku, zjištěným v zásepu hrobu 61. Tato trojúhelníkovitá šipka s odlomenou špičkou má rovnou základnu a pouze obvodovou retuš (obr. 12:6), čímž se odlišuje od mnohem početnějších celoplošně retušovaných silicitových hrotů s bází v různé míře konkávní, které se objevují především v hrobech starší únětické kultury (např. *Jíra 1923*, obr. 3:1–7; *Pleinerová 1960b*, obr. 6:2; 18:2–3; *Moucha 1961*, Taf. IX:6–8). Můžeme se však s nimi setkat již v celcích kultury zvoncovitých pohárů (*Hájek 1968*, Taf. IX:3) a ve starším období únětické kultury se pak vyskytují v hrobech na celém území jejího rozšíření od středního Německa přes Sasko, Ěechy a Moravu až na jihozápadní Slovensko (*Bartelheim 1998*, 79, Taf. 47:V1; Karte 72; 168). Obvodově retušovaná trojúhelníkovitá šipka s rovnou bází z hrobu 61 nebyla sice nalezena přímo u kostry, ale i tak ji lze do staroúnětického období celkem bez problémů zařadit.

Na závěr si krátce povšimneme absolutně chronologického postavení ěáblického pohřebiště, neboť se nám naskytla u nás stále ještě dosti nadstandardní možnost pracovat také se dvěma radiokarbonovými daty, získanými laboratoří univerzity v Kielu (BRD).² Vzorek kostí z hrobu 61 poskytl konvenční radiokarbonové datum 3760 ± 50 BP, což po kalibraci v nejnovější verzi programu OxCal (v4.1.7; 2010) představuje 2281–2051 BC s pravděpodobností 1σ (68,2 %) a 2345–2025 BC s pravděpodobností 2σ , tedy 95,4 % (obr. 22). U druhého vzorku kostí z hrobu 22 D bylo naměřeno konvenční datum 3740 ± 45 BP, které po kalibraci dává hodnoty 2204–2041 BC (1σ), resp. 2290–2025 BC při pravděpodobnosti 2σ (obr. 23).

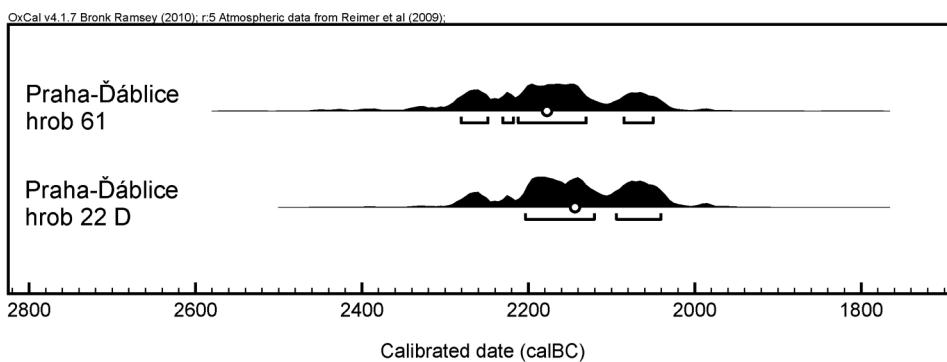
² Za zprostředkování analýzy a poskytnutí dat děkujeme Janu Turkovi.

Obr. 22. Praha-Ďáblice, ul. Řečná. Kalibrace radiokarbonového datování hrobu 61

Obr. 23. Praha-Ďáblice, ul. Řečná. Kalibrace radiokarbonového datování hrobu 22 D

Obr. 24. Praha-Ďáblice, ul. Řečná. Srovnání kalibrovaných ^{14}C dat z hrobů 61 a 22 D s vyznačením intervalů pravděpodobnosti 1σ (68,2%) a mediánů

Tato data jsou relativně vysoká, ale v zásadě potvrzují archeologické zařazení hrobů z Ďáblic do časnější starounětické fáze, zvláště pokud si uvědomíme, že konvenční radiokarbonové datum protoúnětického hrobu z Kněževsi (3679 ± 34 BP) je dokonce o něco nižší (Smejtek 2003, 169, obr. 2) a také např. série 10 dat z protoúnětického pohřebiště v moravském Pavlově se pohybuje v intervalu $3849-3621 \pm 42-57$ BP, což po sumární kalibraci dává rozmezí 2350–2030 BC s pravděpodobností 1σ (Peška 2009, 243–250, obr. 52–56). Radiokarbonových dat pro starší dobu bronzovou máme z Čech bohužel stále velmi málo, ale i v rámci tohoto omezeného souboru patří data z Ďáblic k jednoznačně nejstarším (Smejtek 2007–2011, 36–38, obr. 21). Přestože můžeme mít ke spolehlivosti této datovací metody řadu výhrad, tak snad příliš nepochybíme, pokud budeme odhadovat, že na sledované dáblické lokalitě bylo pohřbíváno zřejmě někdy v průběhu 22. století př. Kr., kam také spadá medián naměřených absolutních dat, i když jistě nelze vyloučit ani o něco širší časový interval (obr. 24).

ZÁVĚR – SHRNU TÍ

Při záchranném archeologickém výzkumu, provedeném v souvislosti s regulací Mratínského potoka v Praze 8-Ďáblicích, bylo v polích u Řepné ulice odkryto malé pohřebiště ze staršího období únětické kultury (obr. 1–2). Zkoumáno bylo 15 hrobů, 14 ve skupině a jeden samostatný (č. 42), vzdálený asi 40 m jihozápadním směrem od hlavní skupiny. Tento hrob měl shodnou orientaci a způsob uložení kostry jako ostatní hroby, neobsahoval ale žádné pohřební milodary, jeho datace není tudíž zcela jistá.

Ze získaných kosterních pozůstatků bylo v hrobech identifikováno celkem 29 pohřbených jedinců (7 mužů, 7 žen, 9 dětí a 6 neurčitelných), mohlo jich však ve skutečnosti být i více. Kromě 9 případů pohřbu jednoho jedince se vyskytovaly pohřby opakované, a to dvoj- (č. 22 C a 53), troj- (č. 57), čtyř- (č. 48 a 52) až pětinasobné (č. 22 D). Nálezovou situaci v hrobě č. 52 a snad i 48 lze považovat za doklad dřevem bedněné hrobky, do níž byly naskládány kosti mrtvých (obr. 3–7; 13–18).

Výbava pohřbených se skládala především z keramických nádob (celkem 35 rekonstruovatelných exemplářů), jejichž počet se pohyboval od jedné do pěti kusů v hrobě (obr. 8–12). Ojedinele se vyskytla měděná vlasová ozdoba, nejspíše záušnice (hroby č. 22 C, 22 D a 53), nebo kostěný nástroj (šídlo) a ozdoba (hrob č. 22 D). Na základě rozboru keramických nálezů můžeme pohřebiště zařadit na počátek starounětické fáze únětické kultury (podle Moucha 1963) či do mladší části 1. stupně starší únětické kultury (podle Bartelheim 1998) (obr. 19). Radiokarbonová data, získaná z hrobů č. 22 D (3740 ± 45 BP) a 61 (3760 ± 50 BP), poskytla po kalibraci časové intervaly 2204–2041 BC a 2281–2051 BC (obr. 22–24), v jejichž rámci mohlo být na lokalitě pohřbíváno (pravděpodobnost 1σ , tj. 68,2 %).

LITERATURA

- Bartelheim, M. 1998: Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur – Chronologische und chorologische Untersuchungen, Teil 1–2. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Band 46. Bonn.
- Buchvaldek, M. 1986: Kultura se šňůrovou keramikou ve střední Evropě. I. Skupiny mezi Harcem a Bílými Karpaty. Praehistorica 12. Praha.
- Dobeš, M. – Kostka, M. – Stolz, D. 2010: K periodizaci mladších nálevkovitých pohárů: Sídliště v okolí Řepné ulice v Praze-Ďáblicích, Archeologie ve středních Čechách 14, 605–642.
- Dvořák, F. 1926: Pohřebiště únětické kultury v Polepech u Kolína, Památky archeologické 35, 22–45.
- Dvořák, F. 1927: Nálezy únětické kultury na Kolínsku, Památky archeologické 35, 353–370.
- Dvořák, F. 1931: Nálezy únětické kultury na Kolínsku II., Památky archeologické 37, 2–11.
- Čížmář, M. – Dvořák, P. 1985: Protoúnětické pohřebiště v Bedřichovicích, Archeologické rozhledy 37, 413–425.
- Endrödi, A. 2004: Footed vessels of the Bell Beaker culture in the Carpathian Basin. In: J. Bátor – V. Furmánek – L. Veliačik (edd.), Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag. Nitra, 141–150.
- Felcman, J. 1896: Hroby se skrčenými kostrami u Neprobilic, Památky archeologické 17, 195–199.
- Hájek, L. 1931: Drobné nálezy předúnětické keramiky, Památky archeologické 37, 60–61.
- Hájek, L. 1953: Drobné příspěvky k poznání únětické kultury, Památky archeologické 44, 201–213.
- Hájek, L. 1968: Die Glockenbecherkultur in Böhmen. Archeologické studijní materiály 5. Praha.
- Hásek, I. 1959: Starounětické pohřebiště v Dolních Počernicích u Prahy. Fontes Archaeologici Pragenses 2. Pragae.

- Havel, J. 1980: Pohřebiště a sídliště únětické kultury v Praze 8-Čimicích, *Archaeologica Pragensia* 1, 123–151.
- Havel, J. 1981: Nové nálezy únětické kultury v Praze 8-Čimicích, *Archaeologica Pragensia* 2, 71–81.
- Havel, J. – Kovářík, J. 1982: Hrob únětické kultury z Prahy 6-Lysolajů, *Archaeologica Pragensia* 3, 13–16.
- Havel, J. – Kovářík, J. 1988: Přehled výzkumů archeologického oddělení MMP v letech 1986–1987, *Archaeologica Pragensia* 9, 173–180.
- Horálková-Enderová, P. – Štrof, A. 2000: Pohřebiště a sídliště kultury únětické ze Slavkova u Brna, okr. Vyškov. *Pravěk – Supplementum* 6, 5–91.
- Chochol, J. 1980: Antropologický rozbor pohřebiště šňůrové a únětické kultury v Praze-Čakovicích, *Archaeologica Pragensia* 1, 101–121.
- Jíra, J. A. 1923: Nová pohřebiště předúnětického typu v Bubenci, *Obzor praehistorický* 2, 9–30, 81–103.
- Jiráň, L. ed. 2008: *Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová*. Praha.
- Knor, A. 1955: Druhé únětické pohřebiště v Brodcích nad Jizerou, *Archeologické rozhledy* 7, 582–588, 605–607, 707–708, 714.
- Kostka, M. 1997: Praha-Řáblice, obv. Praha 8, *Výzkumy v Čechách 1993–1995*, 186.
- Kostka, M. 2008: Omyl v Čakovicích aneb Další falešná svatyně, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 297–308.
- Kostka, M. – Hlava, M. 2012: Laténské sídliště v okolí Řepné ulice v Praze-Řáblicích, *Archaeologica Pragensia* 21, v tisku.
- Kostka, M. – Smejtek, L. 2002: Tři dětské hroby z doby bronzové v Praze-Řáblicích, *Archaeologica Pragensia* 16, 23–36.
- Kovanda, J. a spoluautoři 2001: *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha.
- Kovářík, J. 1980: Hroby se šňůrovou keramikou a únětické pohřebiště v Praze 9-Čakovicích, *Archaeologica Pragensia* 1, 55–99.
- Kovářík, J. 1983: Sídliště únětické kultury v Praze 9-Čakovicích, *Archaeologica Pragensia* 4, 137–168.
- Kuželka, V. 2012: Antropologické zhodnocení kosterních pozůstatků z pohřebiště únětické kultury v Praze-Řáblicích, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 719–728.
- Ludvíková, L. 1988: Střední Čechy – centrum únětické kultury. O pohřebním ritu únětické kultury, *Památky středních Čech* 3, 61–79, 157–162.
- Matoušek, V. 1982: Pohřební ritus rané únětické kultury v Čechách, *Varia Archaeologica* 3, *Praehistorica* 10, 33–52.
- Moucha, V. 1959: K nejstarší únětické keramice v Čechách, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica* 3, 87–95.
- Moucha, V. 1961: Nálezy únětické kultury na Lovosicku. *Fontes Archaeologici Pragenses* 4. Praegae.
- Moucha, V. 1963: Die Periodisierung der Úněticer Kultur in Böhmen, *Sborník Československé společnosti archeologické* 3, 9–60.
- Moucha V. 2012: Starounětické pohřebiště ve Kvíci, okr. Kladno, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 195–204.
- Moucha, V. – Špaček, J. 2011: Starounětické pohřebiště v Lázních Toušeni, okr. Praha-východ, *Archeologie ve středních Čechách* 15, 197–211.
- Neustupný, J. 1939: Únětická závaží a sekeromlaty se žlábkem, *Památky archeologické* 41, 122–125.
- Ondráček, J. 1967: Moravská protoúnětická kultura, *Slovenská archeológia* 15, 389–446.
- Pěnička, R. 2010: Domy mrtvých (pohřební nadzemní stavby na přelomu eneolitu a doby bronzové na Moravě). In: *Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích, Živá archeologie – (Re)konstrukce a experiment v archeologii – Supplementum* 3. Hradec Králové, 13–20.
- Peška, J. 2009: Protoúnětické pohřebiště z Pavlova. Olomouc.
- Piř, J. L. 1893: Hroby se skrčenými kostrami u Třeboule, *Památky archeologické* 16, 355–356.
- Pleinerová, I. 1959: O vztahu hrobové a sídlištní keramiky v únětické kultuře, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica* 3, 97–104.
- Pleinerová, I. 1960a: Únětické pohřby v rakvích, *Archeologické rozhledy* 12, 13–27, 49–50.
- Pleinerová, I. 1960b: Únětické pohřebiště a osada v Blšanech u Loun, *Památky archeologické* 51, 488–526.
- Pleinerová I. 1966: Únětická kultura v oblasti Krušných hor a jejím sousedství I, *Památky archeologické* 57, 339–458.
- Pleinerová, I. 1967: Únětická kultura v oblasti Krušných hor a jejím sousedství II, *Památky archeologické* 58, 1–36.
- Půlpán, M. 2002: Únětické hroby na lokalitě Kozly, okr. Louny. In: P. Čech – Z. Smrž (edd.), *Sborník Drahomíru Kouteckému*. Most, 177–187.
- Rataj, J. 1954: Únětické vyzděné hrobky v Brodcích nad Jizerou, *Památky archeologické* 45, 305–319.
- Richards, J. 2005: *Stonehenge. English Heritage Guidebooks*. London.
- Ruckdeschel, W. 1978: Die frühbronzezeitlichen Gräber Südbayerns. *Antiquitas* 2. Bonn.
- Ryzner, Č. 1880: Řadové hroby blíž Únětic, *Památky archeologické* 11, 289–308, 353–368.

- Schmidt, V.* 1895: Slanská hora a její předhistoričtí obyvatelé, *Památky archeologické* 16, 593–636.
- Smejtek, L.* 2001: Únětické pohřebiště a sídliště v Kněževsi u Prahy, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 209–278.
- Smejtek, L.* 2003: Radiokarbonová data z Kněževsi u Prahy. In: L. Šmejda – P. Vařeka (edd.), *Sedmdesát neustupných let. Sborník k životnímu jubileu prof. Evžena Neustupného*. Plzeň, 165–178.
- Smejtek, L.* 2007–2011: Osídlení z doby bronzové v Kněževsi u Prahy I–III. Praha.
- Stocký, A.* 1926: Únětická keramika v Čechách I, *Památky archeologické* 35, 1–21.
- Stocký, A.* 1927: Únětická keramika v Čechách II, *Památky archeologické* 35, 305–315.
- Stuchlík, S.* 2002: Únětické hroby ze Zbýšova, *Pravěk NŘ* 12, 63–74.
- Stuchlík, S.* 2004: Keramika z Prasklic a mísy na nožkách v únětické kultuře. In: J. Batora – V. Furmánek – L. Veliačik (edd.), *Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag*. Nitra, 151–158.
- Stuchlík, S. – Stuchlíková, J.* 1996: Pravěká pohřebiště v Moravské Nové Vsi-Hruškách. *Studie Archeologického ústavu AV ČR v Brně* 16/1. Brno.
- Šmejda, L.* 2001: Kostel, nebo mohyla? Příspěvek ke studiu pohřebních areálů, *Archeologické rozhledy* 53, 499–514.
- Štorch, E.* 1912: Hroby z přechodní doby, *Obzor praehistorický* 3, 25–27.
- Šumberová, R.* 2002: Únětické osídlení v regionu Kutná Hora. In: *Bylany Varia* 2. Praha, 125–135.
- Vaněk, J.* 1972: Praha 8-Ďáblice, *Výzkumy v Čechách* 1969, 130.
- Vencl, S.* 1970: Druhé únětické pohřebiště v Běchovicích, o. Praha-východ, *Archeologické rozhledy* 22, 139–147, 251–252.
- Zápotocký, M.* 1982: Lovosice a oblast České brány – starobronzová sídelní koncentrace s doklady kovolitectví, *Archeologické rozhledy* 34, 361–405, 465.

AN OLD ÚNĚTICE CEMETERY NEAR ŘEPNÁ STREET IN PRAGUE-ĎÁBLICE

In 1993, during a rescue excavation which was carried out due to the channelization of the Mrákořínský brook in Prague-Ďáblice, a small cemetery from the early phase of the Únětice culture was unearthed in fields adjacent to Řepná Street. 15 graves were examined – 14 of them formed a group and one grave (No. 42) was isolated, located about 40 m southwest of the main group. This grave had the same orientation and the skeleton was deposited in the same way as in the other graves, however, no grave goods were found, so its dating is unclear.

In the skeletal material recovered from the graves, there have been identified 29 buried individuals in total (7 men, 7 women, 9 children and 6 undeterminable), nevertheless, there could have been even more. In addition to 9 cases of burials containing one individual, also multiple burials occurred – e.g. graves with the remains of two (Nos. 22 C and 53), three (No. 57), four (Nos. 48 and 52) and even five individuals (No. 22 D). The excavation situation in grave 52 can be interpreted as a timber-lined tomb, into which the bones of the deceased were placed.

The grave goods consisted mainly of ceramic vessels whose number ranged from one to five pieces per grave. Copper hair ornaments in the form of a single ring (graves Nos. 22 C, 22 D and 53) or a bone implement together with an ornament (grave No. 22 D) also sporadically occurred. On the basis of analysis of the recovered ceramic assemblages and two sets of radiocarbon data from graves Nos. 22 D and 61, we are able to classify this cemetery as belonging to the early phase of the Old Únětice culture (according to Moucha 1963) or to the close of the first stage of the Early Únětice culture (according to Bartelheim 1998), i.e. to the time period 2281–2051 BC.

Fig. 1. Prague-Ďáblice, vicinity of Řepná Street. Simplified section of a cadastral map showing the overall situation on the site, including the map layout of the detailed plan in Fig. 2

Fig. 2. Prague-Ďáblice, Řepná Street. Detailed plan of a part of the site with all identified archaeological situations. Inhumation graves of the early Únětice culture and grave 42 are coloured black and marked with numbers, the other features are without numbers

Fig. 3. Ground plan and cross sections of feature 22. Individual grave pits are marked with letters from B to E, letter A designates the preserved part of the floor of a house from the Roman Period, SJ marks stake holes forming the structure of this house

Fig. 4. Ground plans and cross sections of inhumation graves: 1 – grave 42; 2 – grave 22 B; 3 – grave 22 C, 22 E and a stake hole (SJ) in their true positions against each other. In grave 22 E, there is a hatched area representing burnt soil above the skeleton. Complete grave pits are visible in Fig. 3

Fig. 5. Ground plans and cross sections of inhumation graves: 1 – grave 22 D, first stage of its unearthing with stones in the fill and human bones in the walls; 2 – grave 22 D, second stage of its unearthing with the last burial equipped with vessels and human bones deposited behind the head; 3 – grave 48; 4 – grave 52

Fig. 6. Ground plans and cross sections of inhumation graves: 1 – grave 53; 2 – grave 58; 3 – grave 57; 4 – grave 59

Fig. 7. Ground plans and cross section of inhumation graves: 1 – grave 60; 2 – grave 61; 3 – grave 62; 4 – grave 68

Fig. 8. Finds from inhumation graves: 1–2 grave 22 B; 3–8 grave 22 C (all pottery, No. 6 copper)

Fig. 9. Finds from inhumation graves: 1–5 grave 22 D; 6 grave 22 E; 7–8 grave 48 (1, 2, 6–8 pottery, 3, 5 bone, 4 copper)

Fig. 10. Finds from inhumation graves: 1–4 grave 52; 5–10 grave 53 (1-3, 5-8, 10 pottery, 4 bone, 9 copper)

Fig. 11. Finds from inhumation graves: 1–4 grave 57; 5 grave 58; 6–7 grave 59 (all pottery)

Fig. 12. Finds from inhumation graves: 1–3 grave 60; 4–6 grave 61; 7–10 grave 62 (all pottery, No. 6 – flint)

Fig. 13. Field photo documentation of graves: 1 – overall view of the location of the cemetery viewed from the northeast. Behind the stripped area, there is the Mrákotínský brook. Old Ďáblice and the Ládví hill are visible on the horizon; 2 – overall view of feature 22 viewed from the northwest. Diagonally from left to right: graves 22C, 22 B and grave 22 D, still under examination; 3 – grave 22 B; 4 – grave 22 C, to the right of it, there is a layer of hard daub above grave 22 E

Fig. 14. Field photo documentation of graves: 1 – northern part of grave 22 D during scooping; 2 – grave 22 D generally; 3 – skeleton from the last burial in grave 22 D; 4 – human remains by the southern wall of grave 22 D

Fig. 15. Field photo documentation of graves: 1 – human bones deposited by the southern wall of grave 22 D; 2 – human skull in the eastern wall of grave 22 D; 3 – grave 22 E after the removal of a layer of hard daub; 4 – grave 48

Fig. 16. Field photo documentation of graves: 1 – grave 52 viewed from the north; 2 – grave 52 viewed from the west; 3 – detail of grave 52 viewed from the east; 4 – grave 53

Fig. 17. Field photo documentation of graves: 1 – grave 57; 2 – southern part of grave 57 viewed from the west; 3 – grave 58; 4 – grave 59

Fig. 18. Field photo documentation of graves: 1 – grave 60; 2 – grave 61; 3 – grave 62; 4 – grave 68. Fig. 13–18 - photo by M. Kostka

Fig. 19. Relative chronological position of the cemetery at Prague-Ďáblice

Fig. 20. Geographical spread of ceramic spoons from the Early Bronze Age (Drahelčice u Rudné is not included; the depicted specimen is a spoon with a side opening in its handle from Pňov). After Bartelheim 1998

Fig. 21. Geographical spread of graves dated to the Early Bronze Age with finds of bone awls. After Bartelheim 1998

Fig. 22. Prague-Ďáblice, Řepná Street. Calibration of the radiocarbon dating of grave 61

Fig. 23. Prague-Ďáblice, Řepná Street. Calibration of the radiocarbon dating of grave 22 D

Fig. 24. Prague-Ďáblice, Řepná Street. Comparison of calibrated 14C data from graves 61 and 22 D, including the specification of probability intervals 1σ (68.2 %) and medians

---

MICHAL KOSTKA

MUZEUM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, POD VIADUKTEM 2595, 155 00 PRAHA 13

kostka@muzeumprahy.cz

LUBOR SMEJTEK

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10

lubor.smejtek@uappsc.cz